

ალექსანდრე ფოცხიშვილი

შეცავს: ალექსანდრე ფოცხიშვილი

ქართველი მეცნიერები ოქსფორდსა
და უინსტონ ჩერჩილის მამულში

Alexander Potskhishvili

შეცავს: ალექსანდრე ფოცხიშვილი

**Georgian scientists in Oxford and
Winston Churchills fatherland**

თბილისი 1998 TBILISI

კომუნისტური საბჭოთა კავშირის დაშლამ და საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნამ უზარმაზარი შესაძლებლობა მოგვცა. მსოფლიოს მეცნიერული წრეებისათვის გაგვეცნო ჩვენი ეროვნული კულტურისა და აზროვნების მონაპოვართა ისტორია. ამ მხრივ მნიშვნელოვან ნაბიჯად უნდა ჩაითვალოს გ. ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოების შექმნაცა და მისი დამოუკიდებელი მონაწილეობა ოქსფორდში ლინგვისტიკის ისტორიკოსთა მსოფლიო ასოციაციის VII გენერალურ კონფერენციაზე, სადაც ენათმეცნიერების ისტორიაში პირველად 32 ქვეყნის (ხუთივე კონტინენტის) დელეგაციის წევრებს წარუდგინეთ ქართული ენათმეცნიერული აზრის ფუძემდებელი, პირველი სრული ქართული გრამატიკის ავტორი, გამომჩენილი სახელად დიმიტრი ანტონოვი. ანტონოვი პირველი ბავრატისონი. ამის შესახებაა მოთხრობილი ამ წიგნაკში.

მკითხველს, ალბათ, უინსტონ ჩერჩილის სახლ-მუზეუმის აღწერაც დააინტერესებს.

ბარძანის პირველ მკვლევარს: ზეჯი, მარცხნივ ბიბ-ბენი; მარჯვნივ ოქსფორდის ღერბი: შუაში ჩერჩილის საბარძანო ღერბი სახსრებში შესასვლელ ქარზე; ქვემოთ ოქსფორდის პალატის გალავნის ფრაგმენტი, VIII საუკუნის.

ჩართულ ფოტოებზე (რომელთა უმეტესობაც ავტორს ეკუთვნის)

წარმოდგენილია:

მე-14 გვერდზე:

1. დიმიტრი ბრატანოვის დედოფლის რეზიდენცია ბუკინემის სასახლე;
2. პარლამენტის შენობის ფრაგმენტი;
3. ლონდონის სახელმწიფო მუზეუმის შესასვლელის თალი;
4. ლონდონის ერთ-ერთი ქუჩა;
5. ჩერჩილის საძინებელი ოთახი;
6. კოლეჯი „ოლ სოულზ“, სადაც ოქსფორდში ეოენის დროს ჩერჩილმა ოლივერ კრომველი;
7. ე.წ. „ოხვრათა ხიდი“ აეროებს „ხატოვრდის“ კოლეჯის ქუჩის მეორე მხარეს მდებარე „ახალ კოლეჯთან“.

მე-16 გვერდზე:

8. „ახალი კოლეჯის“ კარები ღია შემომსვლელთათვის
9. ლონდონის სახელმწიფო მუზეუმის ფასადი
10. სტალინი და ჩერჩილი (დაახლოებით 1942 წელი)
11. ბუკინემის სასახლის წინა მოედანი
12. პარლამენტის შენობის ფრაგმენტი
13. „ახალი კოლეჯი“ ეზოს მხრიდან
14. მდინარე ტემზა
15. ლონდონის ერთ-ერთი მთავარი ქუჩა
16. ლონდონის მუზეუმის ექსტერიერი

1. ჩვენ გვეპატიუებიან ლინგვისტიკის ისტორიკოსთა მსოფლიო ასოციაციაში

1991 წლის ბოლოს ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის სოციალიზაციური კვლევის განყოფილების გამკემ ბატონმა ბექარ თავაურმა დამირეკა და მითხრა: რომ ცოტა ხნის წინათ დაბრუნდა ისგლისიდან, სადაც რამდენიმე თვით იყო მიღვინებული სამეცნიერო სტაჟირებაზე. იქ მას გასცნობია კემბრიჯის უნივერსიტეტის პროფესორი, ენათმეცნიერების ისტორიის მკვლევარი, ქალბატონი ვიეიქს ლო - „იგი დათმეცნიერებულია თქვენი წიგნით - ქართული გრამატიკული აზრის ისტორიიდან“.

ჩემი წიგნის არსებობა ისგლისელ მეცნიერს ამოუკითხავს პროფ. ზურაბ ხარჯველაძის ერთ-ერთ წერილში, რომელიც გამოქვეყნებული იყო ჟურნალ „ვოპროსი იაზიკოზნანიში“.

ვიდრე ჩემი წიგნის ისგლისში გაგზავნის საქმეს მოვაგვარებდით, ვიეიქს ლო თავად ჩამოხრძასდა თბილისში და სახლში მესტუმრა. ჩვენი ხანგრძლივი საუბარი ვიეიქსმა დაასრულა წინადადებით, შეგვექმნა ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება, თანაც შეგვიპირდა, საწევროს გადაუხდელიად გაგვაწვერიანებდა პეხრი სევეტის (სახელობის) ღვინგვისტიკის ისტორიის მსოფლიო ასოციაციაში, რომლის შტაბ-ბინაც ღვინგვისშია და რომლის პრესმდივანიც თავად გახლავთ.

აქვე ვიტყვი, რომ საზღვარგარეთ არსებული საზოგადოებები საწევრო ასარიცხების ხარჯზე არსებობენ; მათი წევრობისათვის საჭიროა გარკვეული თანხის გადახდა. ჩვესს შემთხვევაში თითოეულ პირზე საჭირო იყო 12 გირვანქა სტერდინგის საწევრო შესატანი.

კეთილი სურვილებისათვის მადლობის მეტი რა გვეთქმოდა, ოღონდ გულდასაწყვეტი ის იყო, რომ ჩვენ, ქართველ ენათმეცნიერებსა და ფილოლოგებს, ეინც საქანთმეცნიერო საზოგადოება 7 ათეული წლის წინათ შეექმნისთ, ახლა თავიდან გვიხდებოდა ამ საქმის დაწყება, ისიც უცხოელთა კოლეგის ინიციატივით, თუმცა ისტორიულ სინამდვილეს ვერსად გააკვივო და ადრე დაშეკებული შეცდომა, თავს მაინც შეგახსენებს.

ამ გზაზე კი შეცდომა (თუ დანაშაული) ორჯერ მოგვივიდა.

-1923 წლის 18 თებერვლის გიორგი ახელედიანის ინიციატივით მოწვეული იქნა ქართველ ენათმეცნიერთა და ფილოლოგთა დამყოფნებული კრება, რომელმაც დაადგინა „ქართული საქანთმეცნიერო საზოგადოების“ დაარსება. თავმჯდომარედ არჩეული იქნა გიორგი ახელედიანი.

- საზოგადოება ჩვენში ღვინგვისტიკური აზროვნების მთავარ შტაბს

წარმოადგენდა. აქ მიიღო სამეცნიერო წრეება ბევრმა ახალგაზრდა მეცნიერმა. აქ გაიშალა ფართოდ და არხაზული მასშტაბებით საექსპედიციო მუშაობა. აქ იკითხებოდა საჯარო მოხსენებები ენათმეცნიერების აქტუალურ საკითხებზე და იმართებოდა პაექრობა ქართული ენის სტრუქტურის, ქართული დიალექტოლოგიის ფუნდამენტური მნიშვნელობის პრობლემებსზე. გიორგი ახელედიანი და აკაკი შანიძე, როგორც ამ საზოგადოების მესვეურნი, გზას უწაღდადნენ ახალგაზრდა საეციალისტებს და უნერგავდნენ ლინგვისტური კვლევა-ძიების ჩვევებს. ქართველ ენათმეცნიერთა შემდგომი, მეორე თაობა უმთავრესად ქართული საენათმეცნიერო საზოგადოების ფრიად ნაყოფიერი და შინაარსიანი მუშაობისაგან არის დაჟღერებული (შ.ძიძიგური, გიორგი ახელედიანი, თბ. 1967 წ.).

-ქართულმა საენათმეცნიერო საზოგადოებამ დააარსა სამეცნიერო ჟურნალი „წელიწდეული“ (გამოვიდა 2 ტომი); მასში დაბეჭდილი სამეცნიერო სტატიები მაღალ მეცნიერულ ღირებულებას ინარჩუნებენ დღემდე და ბევრ მხრივ ქართულ-ქართველური ენების სტრუქტურის კვლევის საქმეში საპროგრამო მნიშვნელობის მქონენი არიან.

სამწუხაროდ, საზოგადოებამაცა და ჟურნალმაც 30-იან წლებამდე იარსება. უნივერსიტეტის გაუქმებას მათი ლიკვიდაციაც დაერთო. ხოლო შემდგომში უნივერსიტეტის აღდგენას საზოგადოებისა და ჟურნალის აღდგენა აღარ მოჰყოლია.

1968 წელს ამ სტრიქონების ავტორმა, ვისც სამეცნიერო წრეება გიორგი ახელედიანის ხელმძღვანელობით გაიარა, „საენათმეცნიერო საზოგადოების“ აღდგენა სცადა. მაგრამ ეს საქმე იოლად განსახორციელებელი არ აღმოჩნდა. სამწუხარო ისაა, რომ, თუ უნივერსიტეტის მაშინდელმა რექტორმა, გამოჩენილმა მათემატიკოსმა, ბატონმა ილია ექუაშვილმა, წამოწყებისადმი დიდი დაინტერესება გამოიჩინა და ყოველგვარი ხელშეწყობა აღგვითქვა, ამასვე ვერ ვიტყვი თანამდებობითა და სპეციალობით ამ საქმესთან ახლო მდგომ პირებზე, რომლებიც უმაღლესი სკოლების სამინისტროსა და პარტიის ცეკაში იხსდნენ. ამ უკანასკნელთ ინიციატივის თავიანთ თავზე აღება არ სურდათ: სამინისტროდან ცეკაში მაგზავნიდნენ, ცეკადან - სამინისტროში. დარწმუნებულნი იყვნენ, მე ეს „პინგ-პონგი“ მომზერდებოდა და მათ თავს დაეანებებდი. მართლაც იძულებული გაეხდი, საქმისთვის თავი მიმენებებინა. ახლა, როცა ამ ამბავს ვიხსენებ, ეხედები, რომ პარტიული ბიუროკრატები ჩემმა შედგენილმა საზოგადოების სამუშაო პროგრამამ შეაშინა. საქმე ის გახლდათ, რომ პროგრამით გათვალისწინებული მჭონდა უცხოეთთან ურთიერთობა - რაც ჯერ კიდევ აკრძალულ ზონად ითვლებოდა - ყოველ შემთხვევაში ჩვენისთანა ჩვეულებრივ მოქალაქე მეცნიერთათვის. ამ საქმის ინიციატორის

პერსონაც მიუღებელი იყო მათთვის როგორც პოლიტიკურად არასაიმედო უპარტიო რეპრესირებული მამის შვილი.

ახლა კი, 90-ათიან წლებში, შესახიშნაჲი მომენტის ხელიდან გაშვება არ შეიძლებოდა. ამ საქმეს წინააღმდეგობა, ცხადი იყო აღარ გადაეღობოდა.

1992 წლის 21 თებერვლის (პირველი საზოგადოების ჩამოყალიბებიდან) ზუსტად 69 წლისთავეზე) ენათმეცნიერთა ერთმა ჯგუფმა ენათმეცნიერული აზრის ისტორიასთან პირდაპირ თუ არაპირდაპირ დაკავშირებულებმა დაეპარსეთ - ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება გახელვდიანის სახლობისა. საზოგადოების შესახებ ინფორმაცია მიეწოდეს საერთაშორისო ასოციაციის პრესმდიანს და იქელახაც პასუხმა არ დააყოვნა - ჩვენი საზოგადოება დე-ფაქტო მსოფლიო ასოციაციის წევრი გახდა: დე-იურედ კი წევრობა კონფერენციის დასკვნით სხდომაზე ფორმდება.

1992 წლიდან მოყოლებული ჩვენი საზოგადოება ყოველ წელს მიწვეული იყო პენრი სეიტის საზოგადოების სიმპოზიუმებზე (იგი ხან ოქსფორდში ტარდება, ხან კემბრიჯში). მაგრამ ჩვენი ეკონომიური მდგომარეობის გამო წასვლა ვერც ერთხელ ვერ მოეახერხეთ. სამაგიეროდ ყოველ წელს თავად ჩვეს ვაწყობდით და ვაწყობთ ხოლმე სამეცნიერო სესიებს 13 აპრილის მატონი გიორგი ახელუქიანის დაბადების დღეს). ექხმაურებით ენათმეცნიერების ისტორიასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან თარიღებს, აღენიშნავთ გამორჩენილ ენათმეცნიერთა საიუბილეო დღეებს. ვიგოსებთ გარდაცვლილთ

პენრი სეიტის საზოგადოება ხელმძღვანელობს ლინგვისტიკის ისტორიკოსთა მსოფლიო შეხვედრებს (ე.წ. გესერალურ კონფერენციებს). რომელიც სხვადასხვა ადგილიას ყოველ სამ წელიწადში ერთხელ იმართება. მომდევნო კონფერენციის ადგილი (თვე და რიცხვი უფრო გვიან ზუსტდება) წინა კონფერენციის ბოლო სხდომაზე დგინდება.

1993 წელს სიუ-იორკში ჩატარდა მე-6 კონფერენცია. რადგან კონფერენციაზე მიწვევას ერთი წლით აღრე აზზავნიან, ჩვენ კი ამ ღროისათვის საერთაშორისო ასოციაციაში არაენ გეიცნობდა. არც მოწვევა მოგვსელთა და. ბუხებრიეთა. მასში მონაწილეობაც არ მიგვილია.

რაც შეეხება მე-7 კონფერენციას. რომლის მოწვევის ადგილად - ოქსფორდი - სიუ-იორკშივე შეერჩიათ. უნდა გამართულიყო 1996 წლის 12-18 სექტემბერს და, როგორც ეს ევროპელებს სჩვევიათ, ჩვენ ერთი წლით აღრე მოგვივიდა შეტყობინება.

1995 წლის 15 აგვისტოს გამოგზავნილ ფაქსში ვივიენ ლო მწერდა: -თქვენი საზოგადოების ყოველი წევრი, რომელიც ენათმეცნიერების ისტორიაში მუშაობს და სურვილს გამოთქვამს, დაესწროს ჩვენს ყოველწლიურ სესიას, მოწვეულია 13-16 სექტემბრისათვის კემბრიჯში.

იმავე წერილში იგი მატყობინებდა რომ „მომავალი (ე.ი. 1996) წლის სექტემბრის 12-18 რიცხვებში დაგეგმილია მე-7 მსოფლიო კონფერენცია, რომელიც ჩატარდება ოქსფორდში“.

ქალბატონი ვიეიენი ბოდიშს იხდიდა იმის გამო, რომ ლინგვისტიკის მსოფლიო ასოციაცია სამეცნიერო საზოგადოების სტატუსის მატარებელია და მას არა აქვს არავითარი საშუალება ჩვენი მოწვევა დააფინანსოს. - „მოგიხდებათ თავად დაძებნოთ სპონსორი“.

ამ კონფერენციაში მონაწილეობის მიღება აუცილებელი იყო. ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ მსოფლიო ასოციაციის ნამდვილ წევრად უნდა გაეფორმებულიყო და ცერემონიაზე დასწრება სასურველი იყო. მეორეც, და, რაც მეტად მნიშვნელოვანია, 1995 წელს შესრულდა ახალი ქართული ენათმეცნიერული აზრის ფუძემდებლის, ამდენად ეროვნული მეცნიერების მესაძირკელის, უდიდესი ქართველი მეცნიერის, სასულიერო და სახელმწიფო მოღვაწის, ანტონ პირველი ბაგრატიონის დაბადებიდან 275 წლისთავი. საიუბილეო დღეების აღნიშვნა კი 1996 წლისთვის იყო გადატანილი. ამდენად შესაძლებლობა მოგვეცემოდა, იუბილეში მონაწილეობის მისაღებად მოგვეწვია მსოფლიო საენათმეცნიერო საზოგადოებრიობის წარმომადგენლობა, რათა მათთვის გაგვეცნო საქართველო და ქართული ენათმეცნიერების მიღწევები.

2. ინგლისისაკენ და ინგლისში

ინგლისური კონსერვატიზმი საერთოდ ცნობილია, მაგრამ, როცა ინგლისში შესასვლელი ვიზის გასაფორმებელი წინასწარი ანკეტა გადმომცეს და მის კითხვარს გავეცანი, აუადსახსენებელი სოციალისტური წყობილება არც ისე გაუსაძლისი მეჩვენა. ინგლისელი მასპინძლები გეკითხებიან: რატომ და რამდენი ხნით მიდიხართ მათთან? გაქვთ თუ არა სამგზავრო და ჩასვლის შემდეგ თავის შესანახავი ფული? საიდან გაქვთ ეს ფული? ხოლო თუ ეინმე გაფინანსებთ, უნდა მოგცეთ ბანკის ანგარიშზე ქონებული თანხის დამადასტურებელი ცნობა ბანკის ხელმძღვანელის ბეჭდით დამოწმებული, რაც უნდა წარუდგინოთ საკონსულო დეპარტამენტს შევსებულ ანკეტასთან ერთად - გამორიცხული არაა, ყველაფერი შეამოწმონ. გარდა ამისა უნდა წარადგინოთ დაწერილებითი ცნობები: მშობლებზე, და-ძმებზე, ახლო ნათესავებზე. ერთი სიტყვით, ეს ანკეტა არაფრით განსხვავდებოდა იმ ანკეტისგან, რაც 1950 წელს, მეხუთე კურსის სტუდენტს, შესაფასებად გადმომცეს, როცა „ინტურისტის“ რესტორნის საწყობში ვაპირებდი შეთავსებით მოანგარიშის თანაშემწის ადგილი დამეკავებია. როგორც მერე შევიტყვე, როცა პანდურის კერით გამომაბუნებულეს და ჩემს

მიმყვან. საწყობის გამგეს, სასტიკი საყვედური უთხრეს (სამსახურში „ხალხის მტრის“ შეიღის მიღების მცდელობისათვის). „ინტურისტ“ თურმე KGB-ს განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშ მყოფი ობიექტი ყოფილა და აბა იქ ჩემისთანა „საეჭვო პიროვნების“ გაჩერება შეიძლებოდა?

მე სულელს კი ამაზე არ მიფიქრია. რადგან მეხუთე კურსის სტუდენტს უამრავი თავისუფალი დრო მქონდა. სტიპენდიისთვის რამდენიმე ზედმეტი მანეთის მიმატება მისურდა. წამოსვლის დროს მხოლოდ ის ჩავიღაპარაკე, როცა ფრონტზე მიშეკბდნენ საბრძოლველად. მაშინ რატომ არ მეკითხებოდნენ, საეჭვო ვიქავი თუ არა? მით უფრო ეს არ უკითხავთ ჩემი ძმისთვის. ვინც 1942 წლიდან 1948 წლამდე აბრძოლეს ბოლოს კი კარპატებში შუაქლეს დასაფლავებულ უკრაინელ ნაციონალისტებს. რომლებიც საკუთარი მამულის თავისუფლებისთვის იბრძოდნენ.

მოსკოვში აკრედიტებული ინგლისის საკონსულო საბუთების შემოწმებისა და ეიზის მოცემასზე თანხმობის თუ უარისათვის ვადად ერთ თვეს ითხოვდა (მსგავსი პროცედურისათვის თბილისში მყოფი გერმანიის საკონსულო ერთ კვირას სჯერდება). ჩვენ კი დროში ვიწვევოდით. იმუამად თბილისიდან ინგლისში პირდაპირი რეისით საპაერო მიმოსვლა არ გახლდათ. ამიტომ სასურველი იყო ისეთი მარშრუტის შერჩევა, რაც მინიმალური დროის დახარჯვით მაქსიმალურ ეფექტს მოგვცემდა ყველა პარამეტრით.

ვაიმჯობისკეთ შერეული ტრანსპორტით მგზავრობა. თბილისიდან პარიზამდე - თვითმფრინავით. ხოლო პარიზიდან ლონდონამდე - მატარებლით. ამ მარშრუტის არჩევისას იმასაც გაეუწიეთ ანგარიში, რომ პარიზში მოხვედრისა და ამ ქალაქ-მარგალიტზე თვალის შევლების პერსპექტივის გარდა შესაძლებლობა გვეძლეოდა მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი საოცრების ხილვისა - ღა-შანშის სრუტის ქვეშ გაყვანილი გვირაბით ეიმგზავრებდით. იმედი გექონდა, არაჩეულებრივი სანახაობა გვეხილა

ბარემ ახლავე ვიტყვი, რომ მოლოდინი არ გაგვიმართლდა. ღამანშის ქვეშ ისე გავიარეთ იქეთობასაცა და აქეთობასაც, რომ გვირაბში შესვლაც ვერ შევნიშნეთ თითქო საგანგებოდო. გვირაბს ორივე მიმართულებიდან იმ დროს მივადექით, როცა გარეთ ბნელოდა. ვაგონში კი შუქი ენთო. გვირაბში შევდივართო არავინ აცხადებს. ყველაფერი დამოკიდებულია თქვენს სიფხიზლესა და გუმანზე. საქართველოში არსებულ გვირაბებს მიჩვეულებს, განსხვავებული ხმის იმედი გექონდა. ჩვენთან, როცა გვირაბში შევდივართ, ვაგონებში გარედან შემოსული ხმაური მკვეთრად მატულობს. აქ კი მდგომარეობა სრულიად სხვანაირია. ევროპული მატერებლები ისე მოძრაობენ, რომ ვაგონში

არავითარი ხმა არ ისმის და ასეთ პირობებში სმენის ევრახაირი დაძაბვა ვერ გიშეკლით - ვერაფრით გააჩნევთ გვირაბში მოძრაობა, თუ მიწის ზედათ. სამაგიეროდ, დაღამებამდე განვიკადეთ გასუსმული სიამოვნება პარიზიდან თითქმის სახეივარი საფრანგეთის გავლით. ლიანდაგების (რასაკერეკლია, მოძრაობა აქ ორმხრივია და პარალელურად ლიანდაგის ორი ხაზი მიდის) ორივე მხრიდან თვალის იტაცებს ევროპული სოფლის მეურნეობის თანამედროვე დონის მიხედვით მოვლილი მინდერები და საერთოდ მიდამო - სათესია თუ საძოვარი. მნიშვნელობა არა აქვს, ყველაფერი ერთსაიარად, საგანგებოდ დაგვიღ-მოსუფთავებულად გამოიყურება.

თუ ვიზის გაფორმებისას ინგლისური კონსერვაციზმი ბიუროკრატიზმის მწვერვალად მეჩვენსა, ინგლისელ მესახლურეთა ჯენტლმენობამ დემოკრატიზმის ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. მატარებელში ჩასხდომისთანავე გაგვაყრთხილეს, რომ სახლურის გადასალახავად საჭირო იყო ანკეტის შექცება (ვარიელი ფურცლებიც დაგვორიგეს ჩასხდომის დროს რატომღაც მე და სინო სხვადასხვა ეაგონში მოეხედით, ანკეტები მასთან დარჩა, ვიდრე დღის სისათლე იყო, საფრანგეთის ბუნების თვალყურებით გატაცებულს ანკეტის საჭიროება სულ დამავიწყდა, როცა დაბნეულა, მხოლოდ მაშინ მომაგონდა, რომ ანკეტა არ მქონდა და სინოს სანახავად წავედი რამდენიმე ეაგონის გველის შემდეგ წინ პოლიციელი გადამიდგა, თურმე გვირაბში ვართ - უკვე ინგლისის სახლურთან. მოითხოვა ანკეტა, მე საშინლად დაეიბენი და ძლივს აეუხსენი, რომ ანკეტა არა მქონდა პოლიციელმა მიმახედრა, საგანგაშო არაფერიყო და პასპორტი მოითხოვა, მეც სასწრაფოდ წარუდგინე, მან პასპორტი გამომართვა, შეამოწმა, მერე ჯიბიდან ანკეტის (ვარიელი ფურცელი ამოიღო; იქვე თავისი ხელით შეავსო, პასპორტში ბეჭედი ჩამირტყა და ბედნიერი მგზავრობა მისურვა.

სეტყვი რამდენი დრო დაგეჭორდება იმისათვის, რომ ჩვენი პოლიციელებიც ასეთ მომსახურებას შევანვიოთ?

ლონდონში ღამის 10 საათზე ჩავედით, რკინიგზის სადგურიდან არც თუ დიდი მოშორებით, ჩვენი ჯიბეების შესაფერისი სასტუმრო ვიშოვეთ და დასაძინებლად მოეთავსდით.

გათქნდა დილა ვისაუზმეთ - სხვათაშორის საკმაოდ მსუყვედ საუზმის ფასი თურმე სასტუმროს ღირებულებაში იყო შეტანილი, რამაც დილად გაგვახარა, გამოვედით გარეთ და ტიპური ინგლისური დილა მოგვესაღიმა - წერილად წვიმს, სწორედ ისე - „ცრისო“ რომ ეამბოზო, ხასიათი წამიხდა, წვიმამ მომაგონა, რომ მე საინლისედ მომზადებული არ წამოესუდვარ, არც ქოლგა და არც რაიმე საშემოდგომო საწვიმარი მაქვს, საბედნიეროდ, ეს ე.წ. „ცრა“ ნახევარ

საათს გაგრძელდა და მთელი დანარჩენი დროის - 7 დღის განმავლობაში ინგლისის ცაზე არა თუ წვიმა, ღრუბელიც არ დამინახავს და, მართალი გითხრათ, ვერ გამიგია, წელიწადის რომელი დროის მიხედვით შეერქვა ინგლისს „ნისლიანი აღზიზიზი“?

ლონდონიდან ოქსფორდამდე აქტობუსით უნდა წავიდეთ. სულ ორნახევარი საათის სავალია და თითქო საჩქარო არაფერი უნდა იყოს. მაგრამ მე მაინც ვჩქარობ; დღეს 12 სექტემბერია - კონფერენციის ჩატარების აღვილზე გამოცხადების დღე. დღეს უნდა მოასწრო მისვლა, რეგისტრაციაში გატარება. დაბინავება და საღამოს 8 საათისთვის კონფერენციის გახსნის ცერემონიაში მონაწილეობის მიღება; თანაც ვიეიენისგან საგანგებოდა ვარ გაფრთხილებული: ევროპელები დათქმულ დროსა და დაგეგმილ საქმეს სკურპულოზურად იცავენ - არავითარი გადახვევა და გამონაკლისი არ დაიშვება.

დავეშვიდობეთ ჩვენს ქართულ თანამგზავრებს.

ხო, მართლა, კინალამ დამეიწყდა, ჩვენთან ერთად თბილისიდან ექვსი ახალგაზრდა კაცი მგზავრობდა. ისინიც ინგლისში მოდიოდნენ, თანაც მათაც ოქსფორდის მსგავსი პატარა ქალაქი ჩელტენჰემი (ოქსფორდიდან რაღაც 40-ოდ კილომეტრით დაშორებული) - მასპინძლობდა. ჩვენი სასიამოვნო თანამგზავრები სპორტსმენები - თენგიზ გელდიაშვილის ხელმძღვანელობით - კინგ-ბოქსინგის საერთაშორისო შეჯიბრის მონაწილენი გახლდათ. ჩვენ აქვე, თბილისში გაეიცანით ერთმანეთი, პარიზ-ლონდონის იქეთ-აქეთ მიმართულების სამგზავრო ბილეთებიც ერთად შევიძინეთ და შევთანხმდით, უკანაც ერთდროულად დაებრუნებულყავით. ასეც მოხდა. ამ საუცხოო ახალგაზრდების იმედითა და წამხედურობით, თქვენი მონა-მორჩილიც ლამის ოცი წლის ჭაბუკად გადავიქციე და მათთან ერთად მთელი ღამე პარიზის ქუჩებში ვიარე; რის შესახებაც უფრო დაწერილებით ქვემოთ მოგიხსნობთ.

ინგლისი ძალიან ძვირი ქვეყანაა. ყოველ შემთხვევაში ასე ვჩვენება ყოფილ საბჭოთა ქვეყნიდან ჩასულებს. ინგლისელის მუდმივი ატრიბუტი - ქოლგა 17 სტერლინგიდან 30 სტერლინგამდე ღირს, ანუ 35 დოლარიდან 70 დოლარამდე. პოდა, ამ ფასების გამგონესთვის ჩვენი გადამყიდველები უცოდველი კრავები ჩანან.

სხვათაშორის, როცა ამ სიძვირეზე ჩემი გაკვირება გამოეთქვი, ვიეიენმა მაშინვე ცივი წყალი გადამასხა: „რამდენ გაქვთ ხელფასიო?“ - მკითხა. რა უნდა მეთქვა, სიმართლეს ხომ ვერ გაეამხელდი? - „ასი ლარი-მეთქი“ მან ეს, რასაკვირველია, ხუმრობად მიიღო. თავად კი წელიწადში 30.000 სტერლინგს იღებს. ეს დაახლოებით 65.000 ლარია. ოღონდ მაშინვე დაუმატა: აქედან ერთი მესამედი საყოფაცხოვრებო მომსახურებასა და ბინის ქირას მიაქვსო. თუმცა

დარჩენილი თანხა თვეში დაახლოებით 3.500 ლარს იძლევა და ამ თანხის მიმღები, ცხადია, ქოლგაში 70 ლარს აღარ დაიშურებს. თანაც, როცა იცის, ასეთი ძვირადღირებული საქონელი უმაღლესი ხარისხისაა და დიდი სიამოვნების მომგვრელი.

საერთოდ სამრეწველო საქონლისა და პროდუქტის ფასები დაახლოებით თანაბარია ინგლისურ სტერლინგებში და ქართულ ლარებში. ტაქსი ოდნავ ძვირია იქ, ძვირია სასმელებიც, ღვინო, საშუალო ხარისხის, („კახურის“ მსგავსი). მშრალი თხუთმეტიდან ოცდაათ დოლარამდე ფასობს (ანუ 8-15 სტერლინგი). სხვათაშორის ღვინო ასევე ძვირია საფრანგეთშიც, სადაც თითქოს უფრო იაფი უნდა ღირდეს.

ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვის მიღწევით, შექმნილი კომფორტაბელური ავტობუსით ოქსფორდისაკენ მიმავალ გზას დაეადექით. -გზას ვამბობ. თორემ რა გზაა?! - ეპას ეს გაფრთხილება ამჯერად სწორედ საპირისპირო მნიშვნელობით უნდა გაეიგოთ. რასაკვირველია, ინგლისის გზები, ჩვენი გაგებით, -გზები- არაა, რომ არა გზების აქეთ-იქით მხარეს მინდერები და ტყეები. გვეგონებათ, ქალაქის ცენტრალურ ქუჩებზე მოძრაობს ავტობუსი. სარკესავეთ ასეველტიანი ან ქაფენილიანი. რა თქმა უნდა, ორმხრივი მოძრაობის ტრასები ორივე მხრიდან ღამპიონებითაა განათებული. აღბათ, ასეა სხვაგანაც. ტრასების აქეთ-იქეთ მხარეს დაცემული მინდერები, როგორც საფრანგეთში, საგანგებოდ დაგვიღი გვეგონებათ. ნათლად ჩანს, რომ ინგლისი მესაქონლეობის დიდად განვითარებული ქვეყანაა - ნაპატიები მსხვილფეხა პირუტყვის ჯოგებია გამოფენილი საძოვრებზე.

დღის პირველი საათისთვის ოქსფორდში ვართ. ტაქსის მძღოლს ჩვენი მასპინძლის -ჯესიკ კოლეჯის“ („იესოს კოლეჯის“) მისამართს ვუზნებთ. ამ კოლეჯში მუშაობს კონფერენციის ორგანიზატორი პროფ. დევიდ ქერმი. წინასწარი მიწერ-მოწერა მასთან გექნდა და ფაქსში საკუთარი კოლეჯის მისამართს გვითითებდა. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ კონფერენცია სხვა - „კებლი კოლეჯის“ - ბაზაზე ტარდებოდა, როცა ცვლილების მიზეზით დაინტერესდით. შევიტყვეთ, რომ ამ უკანასკნელმა კონფერენციის მომწყობთ უფრო იაფი მომსახურება შესთავაზა. მომსახურებაში კი შედიოდა: საცხოვრებელი ოთახები, კვების ობიექტები, სხდომებისათვის აუდიტორიები ზუმცა სხდომები არა მხოლოდ „კებლ კოლეჯის“ ბაზაზე, სხვა შენობებშიც ტარდებოდა.

„კებლ კოლეჯი“ 1870 წელსაა დაფუძნებული და არაფერი განსაკუთრებულობით არ გამოირჩევა. უფრო მეტიც, სხვა კოლეჯების მდიდრული გარეგნობისა და არქიტექტურის მქონე შენობებთან შედარებით ჩვეულებრივი აგურით ნაგები შენობა ღარიბულ შთაბეჭდილებასაც კი ტოვებს გარედან, მაგრამ საყოფაცხოვრებო

პირობები საუკეთესო აქვს ყოველ მხრივ. თითოეული ჩვენთაგანს ცხოვრობდა სტუდენტათვის განკუთვნილ ოთახში. ასეთი ოთახი ყოველი სართულის შესასვლელი კიბის ბაქანზე ორ-ორი იყო - ურთიერთმოპირდაპირე კარებით. მესამე ოთახის (საცხოვრებელ ოთახებს შორის მოთავსებულის) ადგილას განლაგებული იყო ორივე ოთახში მაცხოვრებელთათვის საერთო ტუალეტი და აბაზანა (უფრო სწორედ) საშხაპე.

დაახლოებით 18-20 კემეტრი ფართობის მქონე ოთახში ყველაფერი იმისათვის, რომ სტუდენტს პქონდეს ბრწყინვალე პირობები ცხოვრების, მეცადინეობისა და დასვენებისათვის. კარაღები და პირსაბანი კედელშია ჩატანებული და კარები ისე მჭიდროდა აქვთ მიხურული, რომ პირველად შესულს საგანგებო ძებნა გჭირდებათ. რომ მიიგნოთ. ოთახში, ექვსი კაცისათვის საკმარისი. დაბალი მაგიდა დგას. მთელი ერთი კედელის (იგი შუშისა იყო) გასწვრივ რბილი საყარძლებია განლაგებული; ხოლო ამ კედელთან კუთხეში პატარა მაგიდაა, რომელზედაც ჩაისა და ყაეის ასადუღებელი მოწყობილია და საჭირო ჭურჭელია, აქვეა და საუზმისათვის სურსათი (ყავა, ჩაი, შაქარი, რძე, ჯემი, მურაბა - ყველაფერი ეს მცირე ზომის პლასმასის ქილებში). სასაუზმე მაგიდის გასწვრივ სტუდენტის საწერი მაგიდაა ჩეუელებრივი სიმაღლის, რომლის თავზეც განლაგებულია ღია თაროები - წიგნებისა თუ სხვა ნივთებისთვის. მეოთხე კედელთან საწოლი დგას - შალის გადასაფარებელით.

ამას, ყველაფერს ასე დაწერილებით იმიტომ აღეწერ, რომ ქართველმა მკითხველმა წარმოდგენა იქონიოს, რა პირობებში ცხოვრობს ბრიტანელი სტუდენტი და, ეინიცობაა, ოდესმე ჩვენც შეეძლოთ სტუდენტებს ადამიანური ცხოვრების შესაძლებლობა მიეცეთ. ეიცოდეთ ზოგი რამ.

3. საუნივერსიტეტო ქალაქი ოქსფორდი

როცა ოქსფორდზე წურენ. უილიამ კამდენის გამონათქვამს მოიშველიებენ ხოლმე: - „ოქსფორდის შესახებ უნდა ითქვას იგივე. რაც პომპონიუს მელამ თქვა ათენის შესახებ: - ეს ქალაქი იმდენად კარგადაა ცნობილი, რომ საკმარისია, მხოლოდ დაასახელოთ“. და მართლაც, ოქსფორდი ცნობილია ყველა ჯურის მოკვდაუთათვის: აქ გარდაიცვალა მეფე პაროლდი; დაიბადა - რიჩარდ ლომგული; სწავლობდა - პენრიხ V; დღესასწაულებს მართავდა და ერთობოდა - ელისაბედ I; აქაა ის ადგილი, სადაც უილიამ ორანელმა უარი თქვა რაიმე ეჭამა, იმის შიშით, რომ არ მოეწამლათ.

ოქსფორდმა მრავალი პოლიტიკოსი, კლერიკალი, პოეტი, ფილოსოფოსი და მეცნიერი გამოზარდა; ოქსფორდი იქცა საკუთარ ოჯახად მწერლების, მხატვრების, გამომცემლებისა და საავტომობილო მშენებლობის მესვეურთა მთელი თაობებისათვის - ასეთი შესავლით იწყება გამომცემლობა პიტკინის მიერ მომზადებული ბუკლეტი ოქსფორდის ღირსშესანიშნაობებს რომ აღწერს

ოქსფორდი განლაგებულია მდინარეების ტემზისა და ჩერველის შესართავთან. მის დაარსებას ლეგენდა საქონთა პრინცესა - 'შპიდგომში' წმინდანად შერაცხილ და ოქსფორდის მფარველად აღიარებულ - ფრიდესეიდს მიაწერს.

ამ დიდებული ქალაქის ისტორიაში გამოყოფენ რვა პერიოდს: 727 წლიდან 1070 წლამდე - საქსონურ პერიოდადაა ცნობილი; 1070 წლიდან 1121 წლამდე განვლილ დროს ნორმანული პერიოდი პქვია; მერე იწყება შუასაუკუნეების ოქსფორდის ხანა, რომელიც გრძელდება 1483 წლამდე; ამ წელს ეყრება საფუძველი ტიუდორთა ოქსფორდს და იგი გრძელდება ერთ საუკუნეს - 1602 წლამდე. ტიუდორთა ხანას სტიუარტების ხანა ცვლის და ერთ საუკუნეზე ცოტა ნაკლებ დროს ითვლის; მე-18 საუკუნე გეორგიანელთა ოქსფორდად იწოდება; ხოლო მე-19 - ვიქტორიანელთა ოქსფორდად.

დაბოლოს, მე-20 საუკუნის თანამედროვე ოქსფორდია.

პირველ საუნივერსიტეტო კოლეჯს საფუძველი ჩაჰყრია მე-12 საუკუნეში.

პირველი სტუდენტები, როგორც ამას ინგლისური პოეზიის კლასიკოსი, თანამედროვე ინგლისური ლიტერატურული ენის ფუძემდებელი, ჯეფრი ჩოსერი - 'კენტერბერიულ მოთხრობებში' წერს: - იყვნენ განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული დაბალი და საშუალო ფენის წარმომადგენელთა შვილები. ისინი ტოვებდნენ მშობლიურ სახლებს, ღებულობდნენ უმნიშვნელო რანგის სასულიერო წოდებას და მიდიოდნენ სწავლის გასაგრძელებლად უნივერსიტეტში, რათა საშუალება პქონოდათ სულიერი და სოციალური მდგომარეობის ზეაღმავალ კიბეზე ასასვლელად. იმ დროს ეს იყო საეკლესიო იერარქიისა და ადმინისტრაციის ორგანოებში გზის გასაქაფავი ერთადერთი პირობა იმათთვის, ვინც არ ეკუთვნოდა მმართველი კლასის წრეს".

ქუეყნის თითქმის ყველა კუთხიდან შეკრებილ სტუდენტებსა და ადგილობრივ მცხოვრებლებს შორის თურმე ხშირად იმართებოდა ჩხუბი და აყალმაყალი. რაც არაიშვიათად ნამდვილ ომში გადაიზრდებოდა ხოლმე. ერთ-ერთ ასეთ ომს მე-17 საუკუნის ისტორიკოსი ენტონი ეუდი ასე აღწერს: - 'ქალაქელები გამოცვივდნენ ყვირილით, მოცელეთ, ურტყით მაგრამ... და რომელ მოსწავლესაც

წასწრებდნენ ან კლავდნენ, ან ასახიზრებდნენ. ჩვენო დედაე. ოქსფორდის უნივერსიტეტი! - მხოლოდ ორ დღეში შენი მრავალი შეილი გასგმირეს, ან მიტოვებულია ბედის ანაბარა. ამ ბრძოლის შემდეგ დაღუპულა 62 სტუდენტი. დანარჩენი კი გაუსახლებიათ ქალაქიდან, რაც იმავე ქალაქს მეტად ძვირად დაუჯდა: მეფე ედუარდ II-ის საგანგებო ქარტით - ქვეყნის აკადემიური ცხოვრებისა და განვითარების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებისათვის - ოქსფორდზე კონტროლი 500 წლით გადაეცა აკადემიას.

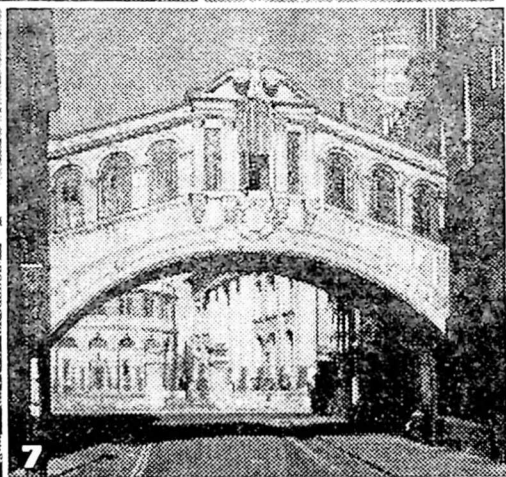
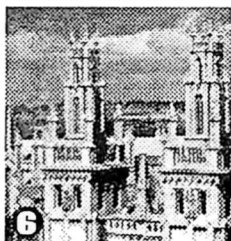
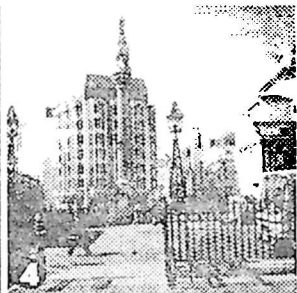
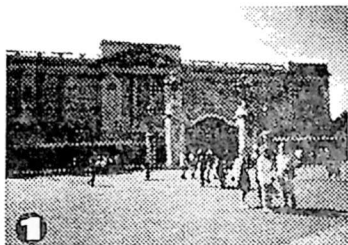
ბოლოსა და ბოლოს სტუდენტებსა და მოქალაქეებს შორის ურთიერთობა მოწესრიგდა. სტუდენტები იძულებულნი იყვნენ მოქალაქეთა სახლებში ეცხოვრათ, ამიტომ მათთან მტრობა ხელს არაფერს აძლევდა. მოგვიანებით სტუდენტთა ცხოვრების პირობები უფრო გამოსწორდა. კოლეჯები იქცა არა მხოლოდ სწავლის, არამედ საცხოვრებელ ადგილადაც.

ერთ-ერთი პირველი კოლეჯის - „მერტონ კოლეჯის“ შინაგანაწესში 1264 წელს მისი დამაარსებელი ინგლისის ღორდ-კანცლერი მერტონი წერდა: „ამ შენობას დაერქვას „მერტონში მრსწავლეთა სახლი“. ეს განაწესი მოდელად იქნა აღიარებული შემდგომში დაარსებულ კოლეჯთათვის.

ოქსფორდის უნივერსიტეტის დაარსების ზუსტი თარიღი დადგენილი არაა. მაგრამ ფიქრობენ, რომ პირველ კოლეჯს საფუძველი ჩაეყარა 1121 წელს, როცა წმინდა ფრიდესეიდის მონასტრის ადგილას ააგეს „ქრისტიანობის („ქრისტეს სახლის“) კოლეჯი“. მას დღეს უბრალოდ „სახლს“ უწოდებენ. რაც შეეხება კოლეჯთა სისტემის შექმნას, მას (კემბრიჯის მსგავსად) უკავშირებენ მე-13 საუკუნის დასაწყისს, როცა აქ მოვიდნენ ბერ-მონაზვნები სასწავლად და სამასწავლებლოდ. მათი სახლები აკმაყოფილებდნენ სტუდენტთა ყოველგვარ საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებას. მაგრამ ჩქარა საერო განათლების საჭიროებამ მოითხოვა ბერ-მონაზონთა კონტროლიდან გამოსვლა და თავისუფალი კოლეჯების გახსნა.

დღეისათვის მიჩნეულია, რომ უნივერსიტეტიდან გამოყოფილი ცალკე არსებული კოლეჯის ისტორია იწყება 1249 წლიდან, როცა ეპისკოპოსმა უილიამ დურხემელმა უნივერსიტეტს 10 სტუდენტის სარჩენი ფული უანდერძა და სასწრაფოდ კოლეჯის აშენება მოითხოვა. იმ წელს მშენებლობა მაინც არ დაწყებულა, რადგან კოლეჯისათვის განკუთვნილი მიწის მფლობელობაზე დურხემელს ედავებოდა ძლიერამოსილი ჯონ ბალიოლი, დაეა იმით დასრულდა, რომ ბალიოლიმაც თავისი სახელობის კოლეჯს ჩაუყარა საფუძველი და სიკედილის - 1282 წლის - შემდეგ სტუდენტთა შესანახად საკმაო რაოდენობის ფული დასტოვა.

ამ კოლეჯებს მე-14 საუკუნეში (1314, 1326, 1341 წ.წ.) მოჰყვა სამი

კოლეჯის (ექსტერის, ორიელისა და ქეინზის) დაარსება.

ქეინზის კოლეჯთან დაკავშირებულია საინტერესო ისტორია. გადმოცემით, ამ კოლეჯის სტუდენტმა ერთხელ, სეირნობის დროს, მოკლა გარეული ტახი, იარაღად კი არისტოტელეს შრომათა ერთი ტომი გამოიყენა, რომელიც გააგებულ მხეცს ხახაში ჩასჩარა. ამ ისტორიას ქეინზის კოლეჯში ყოველ წელს იგონებდნენ და ტახის თავი ვერცხლის ლანგრით სახეიმო შეკრებებზე გამოქაინდათ ხოლმე.

შუა საუაუნეებში ოქსფორდის უნივერსიტეტში მეტწილად განათლებისათვის კლერიკალები მოდიოდნენ. სწავლა მიმდინარეობდა ლათინურ ენაზე. მეცადინეობის შეიდწლიანი კურსი მოიცავდა შეიდ მეცნიერებას: გრამატიკას, ლოგიკას, რიტორიკას, მუსიკას, არითმეტიკას, გეომეტრიასა და ასტრონომიას. ამას გარდა, ფილოსოფიის სამ საგანს: მორალს (ანუ ეთიკას), მეტა-ფიზიკასა და ნატურფილოსოფიას; ისწავლებოდა ორი უცხოური ენა ბერძნული და იერითი (ძველი ებრაული).

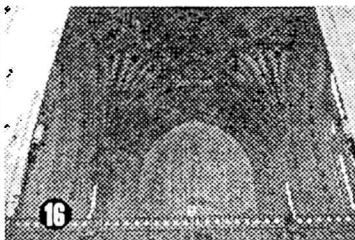
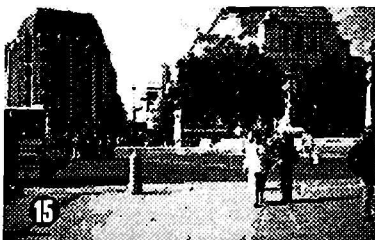
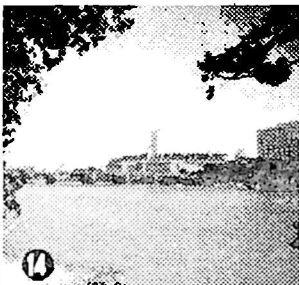
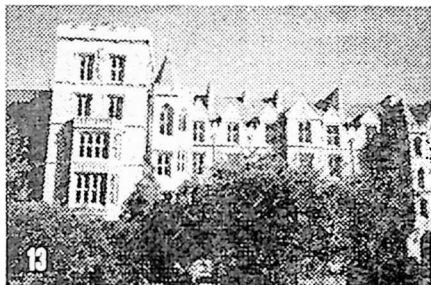
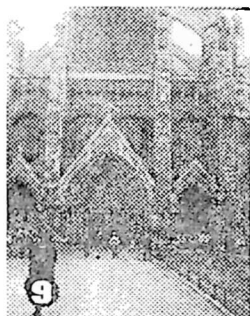
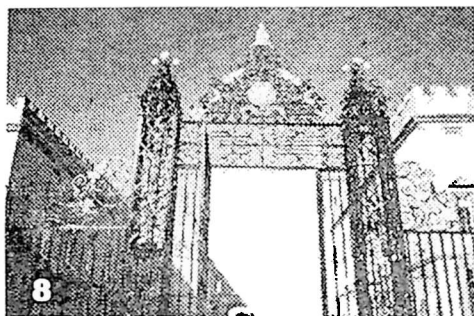
უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული ღებულობდა ხელოვნების ოსტატის წოდებას. ამის შემდეგ სტუდენტებს შეეძლოთ სწავლის გაგრძელება კანონმცოდნეობის, მედიცინის, თეოლოგიისა და სხვა ფაკულტეტებზე, რასაც კიდევ დამატებით 13 წელი სჭირდებოდა.

ახალი კოლეჯების გახსნის საქმეში განსაკუთრებული ინტენსივობით გამოირჩევა მე-16 საუკუნე, როცა ოქსფორდს ერთბაშად 11 კოლეჯი მოემატა - ორჯერ მეტი, ეიძრე მე-18 - მე-19 საუკუნეში ერთად აღებული.

უკანასკნელი კოლეჯი ოქსფორდში 1981 წელს გაიხსნა და იგი რიგით 45-ე არის. ამთჳან ექვსში სწავლას განაგრძობენ მხოლოდ ის სტუდენტები, რომელთაც უკვე აქეთ უმაღლესი განათლება.

4. კონფერენცია იწყებს მუშაობას.

კონფერენცია გაიხსნა 12 სექტემბერს, საღამოს ექვს საათზე. მისასალმებელი სიტყვით მოგემართა საერთაშორისო საენათმეცნიერო წრეებში აღიარებულმა სწავლულმა, ლინგვისტიკის ისტორიის თანამედროვე სახელმძღვანელოების ცნობილმა ავტორმა, პროფესორმა რობერტ (ბობი) რობინსმა. არაჩვეულებრივად სიმპათიური და მომხიბვლელი რობინსი ახლა 76 წლისაა, მაგრამ გაცილებით ახალგაზრდად გამოიყურება და მხნედაც არის, თუმცა კარგა ხანია პენსიონერია. მას, როგორც ლინგვისტიკის ისტორიკოსთა გამოკვეთილ ლიდერს, გარეგნობაცა და მიხერა-მოხერაც თვალში საცემი ექვს - სქელულუაშებიანი და ბაკენბარდებიანი ახოვანი რობინსი განუშქვრებელ შთაბეჭდილებას ახდენს, იმიტაც, რომ ჩვენში გაერცელებული

მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, რომლის მიხედვითაც ინგლისელები თითქოს ცივი და მედიდურები არიან, ბატონი რობერტი განსაკუთრებული სითბოთი და უშუალოდით გამოირჩევა.

ჩვენთვის სრულიად მოულოდნელად რობინსმა თავისი სიტყვის დასაწყისშივე საგანგებოდ გამოგეყო და დარბაზს ამცნო, რომ კონფერენციას ესწრებიან გახელკლიანის სახ. ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოების პრეზიდენტი პროფ. ალექსანდრე ფოცხიშვილი და წერილი დოქტორი ნინო ქემკერტელიძე საქართველოდან ჩეპირად დაემატა - კავკასიის საქართველოდან). ჩვენ მივესალმებით მათ ოქსფორდში ჩამობრძანებასო.

მე, მართალი გითხრათ, ახლაც არ ვიცი (კითხვა მეუხერხულა) ასეთი წესი აქვთ - ახალი წევრების შემომატების შესახებ საგანგებოდ აცნობენ კონფერენციის მონაწილეებს, თუ ამ საქმეშიც თავი ჩვენმა - დედიკომ - (ქ-ონ ვიეიენს ასე შეუარქვეთ, იგი მართლაც ისე დაგეტრიალებდა თავს, როგორც მშობელი შეილებს) გამოიჩინა და თავის ყოფილ მასწავლებელსა და ახლა უახლოეს მეგობარს (თანაც ორიენტი კემბრიჯელები არიან), ბ-ნ რობინსს სთხოვა, ჩვენი წარდგენა-გამოჩენა, როგორც არ უნდა იყო, ფაქტი ისაა, რომ დარბაზს მხოლოდ ჩვენს შესახებ ამცნეს პერსონალურად, რის გამოც თავიდანვე ყურადღება მიიქცევით.

კონფერენციის გახსნის ცერემონიის დამთავრების შემდეგ კაფე-ბარში მიგვიწვიეს - ჩვენ ქალბატონი ვიეიენი გემასპინძლობდა.

აქაური კაფე-ბარები, მით უმეტეს ჩვენი მსგავსი ამოქვეყნებისთვის, უფრო საბაასოდ და დროს მოსაკლავად განკუთვნილი, ვიდრე იმის მტკიცებისათვის, - ვინ მეტს დაღუეს, თითქმის მთელ საღამოს ჭიქა ღვინოსა და კათხა ლუდზე ატარებენ ვისაც უნდა ცქცევს, თუ არა და სხედან და ტკბილად საუბრობენ.

სწორედ შესაფერი დრო და ადგილი იყო, ვიეიენისთვის ჩემი გეგმები გამეცნო. გეგმები კი მნიშვნელოვანი და საკმაო მქონდა.

ასეთ წარმოსადგენლობით კონფერენციაზე საქართველოს დელეგაცია პირველად მონაწილეობდა. კონფერენციას ესწრებოდა ასზე მეტი დელეგატი 31 ქვეყნიდან წარმოდგენილი იყო ხუთივე კონტინენტი). წაკითხული იქნა 98 მოხსენება (მოხსენებათა ანოტაციები, მათ შორის, რა თქმა უნდა, ჩვენიც, წინასწარ დაბეჭდილი, ცალკე წიგნად აკინძული, ჩასვლისთანავე გადმოგვეცეს). 12-12 მოხსენებელი ჰყავდათ: მასპინძლებს (ინგლისელებს), აშშ-ს, გერმანიასა და პოლანდიას, 7 საფრანგეთს; 4-4 მომხსენებელით იყო წარმოდგენილი ბელგია, იტალია, ფინეთი, 3 მომხსენებელი ჰყავდა პონ-კონგს, 2-2 მომხსენებელით წარესდევით ჩვენ, ბრაზილია, ბულგარეთი, მექსიკა და იზრაელი დახარჩუნ 17 ქვეყანას, მათ შორის რუსეთს, უკრაინას, ესტონეთს (ყოფილი საბჭოთა

რესპუბლიკებიდან) და ესპანეთს, იაპონიას, ირანს, სამხრეთ აფრიკას, ავსტრალიას და ბევრ სხვას თითო მომხსენებელი ჰყავდა. ჩვენს დელეგაციას სოლიდურობას ჰმატებდა ისიც, რომ კონფერენციას ეესწრებოდი საზოგადოების სახელით. საერთაშორისო ასოციაციაში სულ 17 ქვეყნის საზოგადოებაა და ამ მხრივ ეიყავით ერთადერთი ყოფილი საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ წარმოქმნილი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებიდან, რაც იმის უფლებასაც გვაძლევდა, რომ მოხვედრილიყავით მომდევნო კონფერენციის საკოორდინაციო საბჭოს წევრთა შორის.

გაეითვალისწინე რა საქართველოსათვის ამ ფორუმში მონაწილეობის მნიშვნელობა. მისი წარმოჩენისა და უცხოელთათვის გაცნობის მიზნით გადაეწყვიტე. დელეგატებისთვის ერთგვარი ანკეტა-გამოკითხვა შემეთავაზებინა. წინასწარვე მოეამზადე ინგლისურად დაბეჭდილი ტექსტი: - „პატივცემულო კოლეგა! გთხოვთ, ორიოდ სიტყვით გვიპასუხოთ: რა იცით საქართველოს, ქართველებისა და ქართული ენის შესახებ“. ბარათებზე თავისუფალი ადგილი იყო დატოვებული პასუხების მისაწერად. განზრახული მქონდა ამ ანკეტა-გამოკითხვის შედეგების შეჯამების შემდეგ, თუ მთლად უცნობ ქვეყანად და ხალხად დაგესახადენენ, კონფერენციის ორგანიზატორებისთვის მეთხოვა 10-15 წუთიან გამოსვლა ჩენი ქვეყნის, მისი ხალხისა და ენის გასაცნობად.

ამას გარდა, სწორედ ინგლისში გამგზავრების წინა დღეებში თბილისში საგანგებოდ ჩამოვიდა ამჟამად ამერიკაში მცხოვრები და აქტიურ სამეცნიერო მოღვაწეობაში ჩაბმული ჩენი თანამემამულე პროფ. დოდონა კიზირია, რომელმაც სამეცნიერო წრეებისა და ჟურნალისტებისათვის გამართა საგანგებო პრესკონფერენცია-ლექცია. გამომსვლელმა დამსწრე საზოგადოებას გააცნო ინგლისელი ქართველოლოგის, აფხაზების სიძის - ჯორჯ ჰოუიტის - წიგნი „ქართული გრამატიკა“. ქალბატონი დოდონა აღშფოთებული იყო წიგნის ანტიქართული განწყობილებით.

ქართველი საზოგადოებრიობა იცნობდა ჯორჯ ჰოუიტის ადრინდელ წერილებს, რომლებშიაც იგი მრუდე სარკეში დანახულს გადმოსცემდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მიზეზებს. ამიტომაც ქალბატონი დოდონა კიზირიას პოზიცია ჩვენთვის საესებით მისაღები და გასაგები იყო.

რადგან შეკრებას არ ეესწრებოდი და საქმის ვითარებაც მხოლოდ პრესა-ტელევიზიის კომენტარებით ვიცნობდი, საჭირო იყო წიგნის შოვნა და მასზე საკუთარი აზრის შემუშავება. წინასწარ კი გადაეწყვიტე, გამომეყენებინა შესაძლებლობა და კონფერენციაზე დემარშით გამოესვლიყავი ჰოუიტის „ქმედების“ მხილებით.

მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ წიგნის გაცნობის შემდეგ არ დამრჩა ისეთი შთაბეჭდილება, როგორიც ადრე გაგონილ-მოსმენილით მქონდა. წიგნს ატყვია ქართული ენის გრამატიკული სტრუქტურის მეცნიერულად კარგად მცოდნის ხელი, თუმცა, როგორც ეს მოსალოდნელიც იყო, პრაქტიკული სამეცნიერო ქართულის თეაღსაზრისით, შეცდომებისგან დაზღვეული არაა. წიგნში შეტანილია სკაბრეზული გამოთქმებიც, რამაც, როგორც ჩანს, განსაკუთრებით ცუდი შთაბეჭდილება მოახდინა მკითხველ ქალბატონზე და წიგნის მკაცრი კრიტიკის ერთ-ერთი საბაბიც გახდა. სამწუხაროდ, წიგნში, ერთი შეხედვით, საქმეში ჩაუხედავი უცხოელთათვის სრულიად უწყინარი პასაჟია, რომელშიც დაპირისპირებულია ქართველი და აფხაზი - აფხაზის უპირატესობის მტკიცებით. ამ პასაჟს, რა თქმა უნდა, შეუძლია, დღევანდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, ქართველთა გაღიზიანება, მაგრამ წიგნი ხომ ინგლისურენოვანი მკითხველისთვისაა დაწერილი. ვისთვისაც ქართულ-აფხაზური დაპირისპირება მეტად უმნიშვნელო მოვლენას წარმოადგენს, და რაიმე დიდ ინტერესს არ იწვევს.

მიუხედავად შინაგანად ასეთი არცთუ მთლად მტრულად განწყობილი მუხტისა, საკუთარი თავი დაეარწმუნე, რომ ვალდებული ვარ, ენათმეცნიერთა ფორუმზე, მით უფრო ინგლისში, ქართველების აუგად ხსენებისათვის გაეკრიტიკო ლონდონელი პროფესორი. შევადგინე მოკლე, მაგრამ რამდენადაც შეიძლებოდა მკაცრი ტექსტი, რომლის წაკითხვასაც ვაპირებდი კონფერენციის მსვლელობის დროს. სწორედ ამ საკითხებზე მოლაპარაკება გადაწყვიტე, ვიდრე კონფერენცია დაიწყებოდა ჩვენზე მზრუნველ-მეგობარ ეივიენ ლოსთან.

ქ-ნმა ეივიენმა ყურადღებით მომისმინა და პირველ საკითხთან დაკავშირებით მითხრა: „ანკეტა-გამოკითხვის ჩატარება, ცხადია, შეიძლება. მაგრამ მასზე პასუხი, დარწმუნებით შემოიძლია გითხრათ, უარყოფითი იქნება, საქართველოს შესახებ, რა თქმა უნდა, ბევრი არაფერი იციან და თქვენი განზრახვა, გააცნოთ საქართველო და ქართველი ხალხი მეტად კეთილშობილურია, ოღონდ ამის საშუალება, სამწუხაროდ, აქ არ გექნებათ. სრულიად გამორიცხულია პროგრამის ზევით ვინმეს გამოსვლა, რაც შეეხება მეორე საკითხს, პიუტის საწინააღმდეგო დემარშს, სამწუხაროდ, ამ ჩანაფიქრის განხორციელებაზე და შედეგიც საეჭვოდ მიმაჩნია. როდის აპირებთ ამაზე ლაპარაკს? როგორც გითხარი, პლენარულ სხდომაზე ყოველი წუთი მკაცრად რეგლამენტირებულია. თქვენს სექციაში, რომელშიაც საგანგებოდ ლოკალური ხასიათის მოხსენებებია განსახილველად შერჩეული, ამისთვის არც ადგილია და არც პირობები, სექციის მონაწილეთა ინტერეს-განწყობილებასაც ხომ უნდა გაეწიოს ანგარიში. მაგრამ მთავარი მაინც ისაა, რომ, როგორ გინდათ ვინმე დაარწმუნოთ თქვენს

სიმართლეში? კაცმა იმისათვის, რომ ინგლისურენოვან მრავალმთლიონიან სამყაროს თქვენისთანა პატარა ერის ყოფა და ენა გააცნოს, გრამატიკის სახელმძღვანელო შექმნას. ეს კაცი წიგნში გატარებული რამდენიმე უწმაწური თუ არაობიექტური (რადღა თქმა უნდა თქვენი პოზიციებიდან) გამოთქმისათვის თქვენი ხალხის მტრად დახატოს. განა სამართლიანია? არა მგონია. ეს ეისქემ დაგიჯეროთ; მეორეცაა, პოუიტს, დარწმუნებული ვარ, ჩვენი კონფერენციის მონაწილეთაგან არაეინ იცნობს. თქვენი გამოსვლით მას რეკლამას გაუკეთებთ და შედეგს მიზნის საწინააღმდეგოს მიიღებთ. არის კიდევ მესამე მიზეზი, რომლის გამოც ამ საკითხის გამოტანა ჩვენს კონფერენციაზე არ შეიძლება. ლინგვისტიკის ისტორიის ასოციაცია, აპოლიტიკური ორგანიზაციაა და ამ ორგანიზაციის წევრთა შეკრებაზე თქვენი შინაურული პოლიტიკური დაპირისპირების განხილვის არც ადგილია და ასეთი შრც თქვენ უნდა მოისურეთ.

• ეიეიენის ყველა არგუმენტი დასაბუთებული და ამდენად გასაზიარებელი ჩანდა. დამრწა უკანასკნელი ნაწილი ჩემი გეგმისა: პლენარულ სხდომაზე, რომელიც კონფერენციის დაწყებას მიეძღვნებოდა, როცა დარბაზში უკლებლივ ყველა დელეგატი იქნებოდა, მათთვის რამენაირად გამეცნო ჩვენი ენათმეცნიერების სათავესთან მდგომი ბუმბერაზი - ანტონ პირველი ბაგრატიონი - მისი დამსახურება არა მხოლოდ ქართული არამედ მსოფლიო ენათმეცნიერული აზრის წინაშე. ეიეიენმა იცოდა იმის შესახებ, რომ 1995 წელს შესრულდა ანტონის დაბადებიდან 275 წლისთაეი და, რომ ზეიმი ამ საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით გათუალისწინებული იყო 1996 წლის ოქტომბრისათვის.

- - იმის საშუალება მაინც მომეცით, რომ კონფერენციის დელეგატები ზეიმში მონაწილეობის მისაღებად მოგიწვიოთ: დილის პლენარულ სხდომაზე 2-3 წუთიანი განცხადების ნება მაინც დამრთეთ-მეთქი" - ეუთხარი ეიეიენს. ასეთი განცხადების საწინააღმდეგო, რა თქმა უნდა, არაფრის თქმა არ შეიძლებოდა და მანაც, პლენარული სხდომის სპიკერთან შუამდგომლობა აღმითქვა. გათამამებულმა კიდევ ერთი საიდუმლო გაეუმხილე „დედიკოს“: - „ხეაღ, 13 სექტემბერს, ჩემი დაბადების დღეა და მინდა რამდენიმე კაცი თქვენი „გუნდიდან“ (ეგულისხმობდი კონფერენციის ორგანიზატორებსა და ასოციაციის ხელმძღვანელებას) ჩემთან ოთახში მოგიწვიოთ საღამოს-მეთქი“.

თბილისში ნამყოფი ეიეიენისათვის გასაგები გახდა ჩემი გადაწყვეტილება, სტუმრები სახლში მომეწვია და არა კაფე-ბარში, როგორც ეს ეეროპაში სჩვევიათ. ამიტომაც ამ წამოწყებას მოწონებით შეხედა და წვეულების საორგანიზაციო საქმეც (ჭურჭლის, დანა-ჩანგლის, ჭიქებისა და სხვა აუცილებელი აქსესუარის შოვნა) თავის თავზე აღღო.

13 სექტემბერს, კონფერენციის ფაქტურად პირველ დღეს, სხდომა 9 საათზე დაიწყო. ოფიციალური ცერემონიის დამთავრების შემდეგ, ვიდრე მოხსენებათა კითხვა დაიწყებოდა სხდომის წამყვანმა დარბაზს ამცნო, რომ მე ვითხოვდი სიტყვას.

კონფერენციის ძირითადი სამუშაო ენა, ცხადია, ინგლისური გახლდათ. თუმცა რამდენიმე კაცმა გერმანიიდან და საფრანგეთიდან თავიანთ თავს ნება მისცეს მოხსენება გერმანულ და ფრანგულ ენებზე წაკითხათ. ამის მნახავი და გამგონე, რა ქართული ექნებოდი, მათ ჩამოურჩნოდნენ. ჩემთან ერთად კონფერენციაში მოსაწილე ქალბატონი ნინო ქემურტელიძე - ინგლისური ენის სპეციალისტი (სადოქტორო დისერტაცია სწორედ ინგლისურის შესახებ დაიცვა), მშვენიერად ფლობდა სალაპარაკო ინგლისურს. ქართულად შესაძლო გამოსვლის შესახებ წინასწარ ვიყავით მოლაპარაკებული და სინქრონული თარგმანისათვის მზად იყო.

კათედრასთან ორივე მივედით და... დავიწყე ქართულად: - მასპინძლებთან ბოდიშს ვიხდი, რომ ინგლისურად არ მოგმართეთ და რადგან ინგლისურად არა, გადავწყვიტე, გელაპარაკოთ ჩემს მშობლიურ ენაზე. ამას თავისი გამართლებაც აქვს და თქვენთვისაც უსარგებლო არ იქნება. ჩვენმა ქვეყანამ ცოტა ხნის წინათ მიიღო დამოუკიდებლობა და უფლება საერთაშორისო ფორუმებზე ილაპარაკოს იმ ენაზე, რაზეც მის წარუხენილს სურს, მეორეცაა - დარწმუნებული ვარ, ბევრ თქვენგანს ქართული ლაპარაკი არასდროს გაუგონია, ახლა კი შესაძლებლობა გექნებათ მოისმინოთ იგი. ცოტა შევისვენებ, რათა შემეტყო, რა შთაბეჭდილება მოახდინა აუდიტორიაზე ჩემმა - ტყბილ ქართულმა. როცა დაერწმუნდი, რომ გადაწყვეტილება სწორი იყო, დარბაზი სულგანაბული მისმენდა, ნინოს ნიშანი მივეცი დაეწყო თარგმნა. დაამთავრა თუ არა ქ-მა ნინომ ბოლო სიტყვა, დარბაზში მსხდომთა სახეებზე მოწონებისა და თანაგრძნობის გამოხატელები ნიშანი დაჰინახე.

ამის შემდეგ უფრო თამამად განვაგრძე: - „როგორც მოგახსენეს, მე წარმოადგენ გახელედიანის სახენათმეცნიერების ისტორიის საქართველოს საზოგადოებას. ჩემი მოხსენება, რომელიც 16 სექტემბერს C სექციაში უნდა წავიკითხო, ეძღვნება „ანტონ პირველი ბაგრატიონის - ქართულ გრამატიკაში“ სახელთა ბრუნების საკითხებს“. ანტონ ბაგრატიონი არის მე-18 საუკუნის უდიდესი ქართველი მეცნიერი, სასულიერო და საერო მოღვაწე, ფუძემდებელი ახალი ქართული ენათმეცნიერული აზრისა. მისი შედგენილი ფუნდამენტური ქართული გრამატიკა, რომელიც, სამწუხაროდ, ჩვენამდე მოღწეულ - ქართულ გრამატიკებში“. ერთადერთი სრული გრამატიკაა, თავის მნიშვნელობას დღემდე ინარჩუნებს. ა.წ. 12-18 ოქტომბერს საქართველოში ტარდება

ანტონ პირველი ბაგრატიონის დაბადებიდან 275 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო ზეიმი. მე სახელმწიფო-საიუბილეო კომისიიდან უფლებამოსილი ვარ. დაგპატივით ზეიმში მონაწილეობის მისაღებად. თქვენ დაგირიგდებით ოფიციალური მოსაწვევები ინგლისურ ენაზე, რაც, ვფიქრობთ, საკმარისი იქნება ეიზების გასაფორმებლად. რაიმე დაბრკოლების შემთხვევაში, შეგიძლიათ, დაგვიკავშირდეთ მითითებული ტელეფონით ან ფაქსით (ასეთი მოსაწვევები, რამდენიმე ათეული, გამზადებული მქონდა წადებული თბილისიდან). წინასწარ ბოდიშს გიხდით იმის გამო, რომ ჩვენი ეკონომიკური მდგომარეობა საშუალებას არ გვაძლევს, ტრადიციული ქართული მასპინძლობა გიჩვენოთ და სამგზავრო ხარჯებიც გადაგიხადოთ. სამაგიეროდ, როცა ჩვენთან ჩამობრძანდებით, ეცდებით, საკადრისი პატივი გცეთ.

მოულოდნელმა სვლამ - ქართულმა მეტყველებამ - ისე გააოგნა დელეგატები და ისე ყურადღებით მისმენდნენ, გეგონებოდათ, კათედრასთან რომელიღაც დიდი იმპერიის წარმომადგენელი მათ ოქსფორდული ინგლისურით მიმართავდა.

ამის შემდეგ ჩვენ ყველა გეცნობდა, ღიმილით გეხედებოდა და გულთბილად გვესალმებოდა. სურვილს გამოთქვამდნენ ჩამოსულიყვნენ ჩვენს ქვეყანაში. მაგრამ ბოდიშს იხდიდნენ. იმის გამო, რომ მათთან სწავლა მეტწილად 1 ოქტომბრიდან იწყება და ლექციების გამო, ამჯერად, ალბათ, ვერ მოახერხებენ ჩვენთან სტუმრობას.

ამრიგად, 13 სექტემბრის დღის გეგმები წარმატებით განხორციელდა. ოღონდ მთელი დღის წარმატებაზე მხოლოდ მის შემდეგ შეიძლებოდა თქმა, როცა მოწვეული სტუმრებს გაეაცინებდით და მე და ნინო საღამოს შესახებ მარტოდ დარჩენილნი ვიმსჯელებდით.

წინა საღამოს კაფე-ბარში მიღებული გამოცდილებით თუ მიუყვებოდნენ, ევროპელების გამასპინძლება არც თუ მაინცდამაინც ძნელი უნდა ყოფილიყო. მაგრამ ქართულ ტრადიციას ხომ ვერ ეუღალატებდი და სტუმრებს ნიგუზით შეკმაზული ბადრიჯანი (რა თქმა უნდა, თბილისიდან წადებული). ნინოს გამომცხვარი ტკბილეული (აგრეთვე თბილისიდან) და მსუბუქი ეახშამიც შეეთავაზეთ. სტუმრებად კი გვეყვანდნენ მსოფლიო ენათმეცნიერული აზრის წამყვანი მკვლევარები ბატონი რობერტ რობოსის თავკაცობით. საპატიო მიზეზის გამო კონფერენციის „ელიტიდან“ ბატონი დევიდ ქერემი ვერ გვესწრობოდა - „გულითა და სულით თქვენთან ვიყავი“ - მითხრა მეორე დღეს და უჩერჩილის მამულის, თუმცა უფრო სწორი იქნებოდა „დედულის“ „ბლენჰიმის (Blenheim) სასახლის“ ბრწყინვალედ გამოცემული გზისმკვლევი წიგნი მისახსოვრა. ხოლო დელეგატთა საქმად დიდმა ჯგუფმა, 33 კაცმა, რომელთაც გაეგოთ, რომ ჩემი დაბადების დღე იყო, ავტორგაფებით შემკული ცნობილი ინგლისელი მხატვრის სურათის რეპროდუქცია გადმომცა.

სალამო რამდენიმე საათს გაგრძელდა. მე ვისარგებლე შესაძლებლობით და ლინგვისტიკოსთა ელიტას მიეპართე შეკითხვით: „აქეთ თუ არა რაიმე ცნობა იმის შესახებ, რომ მე-18 საუკუნის შუა რიცხვებისათვის, როცა ანტონის გრამატიკა დაიწერა, ან უფრო ადრე, ეისმეს გრამატიკაში სიტყვის განსაზღვრისას გამოყენებისას ანტონის მსგავსი ფორმულირება, კერძოდ, „სიტყვა არის ცნების ნებისმიერი ნიშანი“ („სიტყვა არის ნიშანი მოგონებისა ნებისა“). როგორც ცნობილია, სიტყვის როგორც „ნიშნის“ და თანაც „ნებისმიერი ნიშნის“ პრობლემა მე-20 საუკუნის უდიდესმა ფრანგმა ენათმეცნიერმა - ფერდინანდ დე სოსიურმა - ენათმეცნიერების ერთ-ერთ ძირითად პრობლემად გამოაცხადა.

რადგან ჩემს სტუმართაგან ვერცერთმა მსგავსი განმარტება ვერ მოიგონა (რაც არაა, რას მოიგონებდნენ), მე განეაცხადე: - „ქართველი გრამატიკოსის ეს უმნიშვნელოვანესი მიგნება იმსახურებს იმას, რომ ლინგვისტიკის ისტორიისადმი მიძღვნილ სახელმძღვანელოებსა და ლექციებში მის შესახებ იყოს მითითებული“.

სალამო რამდენიმე საათს გაგრძელდა და, როგორც გამოთხოვების ხანს სტუმრებმა გვითხრეს, ძალიან ნასიამოვნები წავიდნენ. „თამაღის ოსტატობით მოხიბლულმა“ ბატონმა რობინსმა მას ძალიან მოეწონა „ლინგვისტიკის ისტორიკოსთა პატრიარქის“ წოდება) მეორე დღეს ქართული დელეგაციის წევრები ოქსფორდის დასათვალიერებლად მიგვიწვია. რობინსი ოქსფორდის უნივერსიტეტის „ახალი კოლეჯის“ კურსდამთავრებულია და, რასაკვირველია, ქალაქის ღირსშესანიშნაობანი ხუთი თითოეით იცის. პოდა, ასეთი გიღს ხომ სიზმარშია ვერ ეინატრებდით.

ცხადია, ჩვენთვის ეს დიდი პატივი იყო.

5. სტუმრად უინსტონ ჩერჩილის მამულში

ოქსფორდის გემისგარეშე დათვალიერებიდან ორი დღის შემდეგ კონფერენციის მესვეურთა თაოსნობით გემიური ექსკურსია გველოდა უინსტონ ჩერჩილის მამულის დასათვალიერებლად. იგი 30-იოდე კილომეტრითაა დაშორებული ოქსფორდიდან.

მამულის ცენტრში დგას „უზარმაზარი სასახლე - პლენიმის სასახლე“ („BLENHEIM PALACE“) წოდებული, რომელთანაც საინტერესო ისტორიაა დაკავშირებული და რამდენიმე სიტყვა ამის შესახებაც

ინგლისის დედოფლის ანა სტიუარტის (1665-1714) ფავორიტი, პერცოგ მალბოროთა შთამომავალი ჯონ ჩერჩილი გახლდათ მეუღლე

იმევე ანას მრჩეულისა და უახლოესი მეგობრის - სარა აღმანისა. ამ ორმაგი სიახლოვისა და იმის გამოც, რომ ჯონი მალბოროთა შთამომავალი იყო. 1702 წელს დანიშნული იქნა ინგლისელთა გაერთიანებული ჯარების მთავარსარდლად ფრანგების წინააღმდეგ ომში. მისი არმიები 1702-3 წლებში პოლანდიას იცავდნენ. 1704 წელს ინგლისელებისა და ფრანგების მთავარ ძალებს შორის მოხდა გადამწყვეტი ბრძოლა პატარა სოფელ ბლენიშთან. ბრძოლა ინგლისელთა ბრწყინვალე გამარჯვებით დამთავრდა, რის შემდეგაც მარლბოროს პერცოკმა ჯონ ჩერჩილმა ინგლისის გმირის სახელი მიიღო, ხოლო პირადად დედოფალ ანასგან - ბუდსტოკის მამული, სადაც დედოფლისვე ხარჯებით უნდა აშენებულიყო გრანდიოზული სასახლე. იმ სოფლის სახელის მქონე, რომელ სოფელთან ბრძოლაშიაც თავი ისახელა ჯონ ჩერჩილმა.

სასახლის მშენებლობა დიდი ენთუზიაზმით დაიწყო, მაგრამ, ეს ენთუზიაზმი ისევე ჩქარა ჩაიფერფლა, როგორც ჩაიფერფლა ჯონისა და მისი მეუღლის, სარას, მეგობრობა - სიახლოვე ანა დედოფალთან. საქმე იქამდე მივიდა, რომ ათეაღწუნებული ცოლ-ქმარი ინგლისიდან გააძევეს. რა თქმა უნდა, შეჩერდა სასახლის მშენებლობაც. საკმაო ხნის ლტოლვილობის შემდეგ, 1714 წელს (მას შემდეგ, რაც ანა დედოფალი გარდაიცვალა) ტახტზე ასულმა მისმა ვაჟმა - ჯორჯ I-მა - ექსორიაქნილები ინგლისში დააბრუნა, ოღონდ სამეფო კარმა სასახლის ასაშენებელი თანხების ძეგლებური ხელგაშლილობით გალება ველარ შეძლო. ჩერჩილები იძულებულნი გახდნენ, მშენებლობაცა და მამულის მოწყობაც საკუთარი თანხებით გაეგრძელებინათ, რის გამოც სამუშაოები მე-20 საუკუნის დასაწყისამდე გაიწვლა. სამაგიეროდ, როცა ყველაფერი დასრულდა, შეიქმნა დიდებული ანსამბლი, ერთი ყველაზე უფრო ცნობილი და გამოჩენილი მთელს ინგლისში, საიტკენაც უწყვეტ ჯაჭვად მოედინებოან ტურისტული ჯგუფები წლის ყოველ დროს.

სასახლეში დღეს მის პატრონთაგან არაყინაა. მალბოროთა ბოლო მემკვიდრემ იგი მთლიანად ექსკურსანტებს დაუთმო, თავად კი ცოლ-შვილით საცხოვრებლად სხვაგან გადავიდა.

ნაღის ფორმის ძვირფასი ქვით ნაშენებ სასახლეს აუწერელ სილამაზეს ანიჭებს გარემოც: ხასხასა მწვანით დაფარული მინდვრები, მსოფლიოს თითქმის ყველა კუთხიდან მოტანილი მცენარეებისგან გაშენებული ტყე-პარკი - ერთ მხარეს; ღურჯად მოლივლივე, აგრეთვე ტყე-პარკით შემოსაღტული უდამაზესი ტბა - მეორე მხარეს. თავად სასახლის მიმდებარე ტერიტორიის ერთი ნაწილი უჭირავს შადრევნებთან

აუხს; მის გარშემოც მარადმწვანე მცაბერეების საგანგებოდა გაკრეცხლო „ხაღიწა“ აგია; მსგავსი ადრე აღუქმასდრე ჭაჭკაჲმის ექოში მისახეს. როცა წინანდლის მამულში ცხოვრილი მჭაღუ-დეკორატორი ირავლი ხმაღაძე მუშაობდა.

რაც შეეხება სასახლის დარბაზებში არსებულ სიმდიდრეს, ჩვენისთანა პატარა და დარბი ქვეყნის შვილებისათვის (ვისი სამშობლოდანაც ყველა ღურის დამპყრობლებს თუ „მეგობრად“ მოსულებს, მხოლოდ გააქიხდათ), იმდენად გამოოცხებელია, რომ ამასვე არც წერა ღირს და მის წარმოსადგენად არც ფანტაზიის დამბეა გამოგადგებათ - ყველაფერი ეს საკუთარი თვალებით უნდა ნახოთ.

მოუხედავად იმისა, რომ საქართველოსა და სხვა ქვეყნებს შორის სხვაობას ყოველთვის კარგად ეხედავ უცხოეთში ყოფნისას, ჩემლა უნებურად, ყველგან და ყველაფერში ვეძებ საერთოს ან ჩვენისთანას მსგავსს, თანაც გონებაში ვამბობ: - ჩვენთანაც ხომ ასეა, ან დაახლოებით ასეა, თუქცა მერე, როცა უფრო დაღინჯებით ვათვალიერებ ნახულის, რა თქმა უნდა, ეს „მსგავსება“ ხელიდან მკვდება, ჩვენს ბუნებრივ თუ ადამიანის ხელით შექმნილთან იქაურს თითქმის არაფერი აქვს საერთო. ამ მხრივ ინგლისი სამაგალითოდ გამოირჩევა, ყოველ შემთხვევაში მე ასე მომიყვენა, რადგან, როცა ოქსფორდს ვათვალიერებდით, ვერც საქართველოს, რომელიმე კუთხის ვერც თბილისის თავისებურებებს მიმსგავსებულოც კი ვერაფერი ვიპოვე - და უკებ, სწორედ აქ სადაც თითქო ასეთის პოვნა ყველაზე ნაკლებ იყო მოსალოდნელი, ერთდროულად ორ რასმე გადავეყარე ჩემთვის მეტად ახლობელსა და მშობლიურს.

სასახლის დათვალიერებამდე უკვე ვიცოდი, რომ იგი ჩერჩილების საგვარეულოს ეკუთვნოდა, მაგრამ, თუ უინსტონი აქ დაიბადა და ცხოვრების ბოლო ნაწილიც აქ გაატარა, სადაც გარდაცვალების შემდეგ დაასაფლავეს საქვე დაასაფლავეს ცოტა მოგვიანებით გარდაცვლილი მისი მეუღლეც, რასაკვირველია, არ მეგონა. ამიტომ დათვალიერების დაწყებისას ჩემთვის ახლობლისა და ნაცნობის ზილუას არაფრით არ ველოდი.

სასახლის დათვალიერება უზარმაზარი, მისაღებით დაიწყო, რომელიც უძვირფასესი მხატვრული ტილოებითა და ქანდაკება-ბიუსტებითაა მორთული. მაგრამ იმდენი დამთვალიერებელი და ისე ცოტა დროა, რომ რომელიმე ხელოვნების ნიმუშთან ახლოს მისვლა და მისი სიმშვენიერით ტკობა არ ხერხდება. მისაღებიდან შედარებით მცირე ზომის ოთახში შევედით. იგი კარგად განათებული არაა, მაგრამ აშკარა იმ ფლიგელში ვართ, სადაც უინსტონ ჩერჩილის

საცხოვრებელი ოთახებია განლაგებული, ოთახის კედლები დაფარულია ფოტოსურათებით, ჩერჩილის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას რომ უკავშირდება, ამიტომ ისტორიული ამბების გათვალისწინებით, სრულიად ბუნებრივი იყო, შევხვდებოდი ნაცნობ ფაქტებს, მაგრამ თუ ეს შესასვლელთანვე არსებულ ფოტოზე იქნებოდა, ვერ წარმოვიდგენდი. იმიტომაც, რომ ჩვეულებრივი ღოგიკით მომზადებული ხარ. მემორიალური ბინის დათვალიერება დაიწყება იმ პიროვნების ბავშვობით ვისი ცხოვრების ამსახველიც ეს მემორიალია. აქ კი ყველაფერი თითქო უკუმბა, შევდგით თუ არა ფეხი, ოთახის პირველსავე მარჯვენა კუთხეში (სამწუხაროდ, ცუდად განათებულ კუთხეში, ამიტომაც სრულყოფილი ფოტოსურათი ვერ გადავიღე) დაგვხვდა ჩერჩილთან ერთად XX საუკუნის მეორე უდიდესი პიროვნება, ჩერჩილის სრული ანტიპოდი (იდეური მტერიცა და, ვითარების გამო, გარკვეულ დრომდე მეგობრად მოკიდებული), ჩენი თანამემამულე - იოსებ ჯულაშვილი - სტალინი. უსარმაზარ ჩარჩოში (რომლის შუა ნაწილში მოთავსებული ტექსტი, იგულისხმება, ფოტოების განმარტებას ეძღვნება) განლაგებულია ექვსი ფოტო. ტექსტის მარცხნივ და მარჯვნივ ორ ფოტოზე სტალინი ჩერჩილთან ერთადაა გამოსახული. მარცხენა ფოტოზე სამნი სხედან: რუხველტი, ჩერჩილი და სტალინი (იგი პოტსდამი კონფერენციაზე უნდა იყოს გადაღებული 1945 წლის 28 ივლისამდე, ვიდრე ჩერჩილი ჯერ კიდევ ხელმძღვანელობდა ინგლისის დელეგაციას). მარჯვენა ფოტოზე სტალინი და ჩერჩილი დგანან. ორივე უფრო ახალგაზრდულად გამოიყურება, ჩემი აზრით, ჩერჩილის მოსკოვში ყოფნის (1942 წლის დეკემბრის) დროინდელი უნდა იყოს.

მეორე ოთახში, ძნელი მისახვედრია, რა სიუჟეტის გამო, ოთახის ერთი კედელი უჭირავს ასობით ადამიანის ფოტოს. ჩერჩილის ფოტო, არც თუ მაინცადა მაინც დიდი ზომისა, მოთავსებულია ზემო ნაწილის ცენტრში. ქვემოთ კი მთელი ტანით მდგარ გაცილებულ ჩერჩილს მალლა აუწევია მარჯვენა ხელის საჩვენებელი და შუალა თითით შექმნილი ნიშანი, რაც აჩვენებს საყოველთაოდ ცნობილ სიმბოლოს (ლათინური „ვაი“ ასოს გამოსახულებით - V). იგი „ვიქტორიას“ („გამარჯვების“) საწყისი ასო-სიმბოლოა.

ამავე სურათზე, ფეხზე მდგარი ჩერჩილს თავთან, ოდნავ მარჯვნივ, ისევ სტალინის ფოტოა, დაახლოებით 30-იანი წლებისა. ამ კედელზე მოთავსებულ ფოტოკოლაჟში ვის არ ნახავთ, დაწყებული თეატრისა და კინოს მსახიობ-ლამაზმანებით, დამთავრებული გენერალებითა და სახელმწიფო მოღვაწეებით, რომლებთანაც, უნდა ვიგულისხმოთ, სახლის პატრონს ურთიერთობა ჰქონია.

სასახლეში ჩერჩილის მემორიალს სულ ხუთი ოთახი ეთმობა და ძირითადად მისი ცხოვრების უკანასკნელ წლებს ეხება; განსაკუთრებული ყურადღება მოექცია საძინებელმა ოთახმა ჩვეულებრივი რკინის საწოლით. საერთოდ სასახლის უძვირფასესი ავეჯეულობისა და კედლების მხატვრულ-დეკორატიული გაფორმების ყონზე ჩერჩილისათვის განკუთვნილი ოთახები გამორჩეულად უბრალოდ, მოკრძალებულად გამოიყურება.

როგორც ეთქვი, აქაურობა ძირითადად ჩერჩილის ცხოვრების ბოლო პერიოდის ამსახველია. თუმცა ერთ-ერთი ოთახში მკირეწლოვანისთვის შეჭრილი ქერა კულულები ინახება საგანგებო მინის ჩარჩოში, ხოლო იქვე მანეკენს აცვიან ბურების წინააღმდეგ ომში მონაწილე ახალგაზრდა უინსტონის მხედრული ტანსაცმელი.

ცხოვრების პერიოდთა ასეთი აწყობა ანაბარი წარმოადგენს შემთხვევითიც არაა. ჩერჩილმა ბავშვობისა და ახალგაზრდობის წლები სხვაგან გაატარა. იგი ჩერჩილთა მარლბოროს შტოს უშუალო შთამომავალი არ ყოფილა. ბლენიმის სასახლის პირველ პატრონს - ჯონ ჩერჩილს - უშუალო შთამომავლები საერთოდ არ დარჩენია. ჯონის ერთადერთი ვაჟი შეიღი ადრე გარდაიცვალა. არც პირველ ქალიშვილს - პენრიეტას დარჩა შთამომავლობა. ამიტომ მარლბოროთა ჩერჩილის შტო პირველსავე თაობაზე შეწყდა. იგი გააგრძელა ანა ჩერჩილმა - პენრიეტას მომღვეწო დამ, რომელიც ცოლად გააყვა ჩარლ სპენსერს. ანას შთამომავლებმა მარლბოროს ტიტული კი მიიღეს, მაგრამ მესამე თაობამდე გვარად მხოლოდ სპენსერს ატარებდნენ. მესამე თაობიდან აღიღდინეს ჩერჩილის გვარი. აქედან მოყოლებული იწოდებოდნენ სპენსერ-ჩერჩილებად. უინსტონის სრული სახელი და გვარია - უინსტონ ლეონარდ სპენსერ-ჩერჩილი. მან მარლბოროს პერცოგობა ვერ მიიღო, რადგან პირდაპირი შთამომავლობა გადავიდა მისი უფროსი ბიძის ოჯახზე, რომელიც უინსტონის ბაბუის პირველი შვილი იყო.

რადგან სახელოვანი თანამემამულის ფოტოები ვიხილე, ჩემი წადილი უცხო მიწაზე საქართველოს მომაგონებელი საგნისა თუ მოვლენის ხილვისა დაკმაყოფილებული იყო, მაგრამ გარეთ თურმე უფრო მნიშვნელოვანი სიურპრიზი მელიოდა გურიაში დაბადებულსა და სუბტროპიკულ გარემოში გაზრდილ „ბაღანას“.

სასახლიდან რომ გამოვედით, დრო კიდევ გექონდა და ეზო-პარკის დათვალიერება დავიწყეთ. აქაური მედიდური სილამაზე ადრე თქმულისა არ იყოს, ჩვეულებრივი სიტყვებით ძნელად აღსაწერია - იგი მხოლოდ საკუთარი თვალთა უნდა იხილო. სასახლის უკან, რამდენიმე ფეხბურთის მოედნის შეერთებით რომ ტერიტორია მიიღება,

ხასხასა მწევანითაა დაფარული. მინდურის მწვანე საფარის სისუფთავისათვის ერთადერთი შედარება თუ გამოდგება: იგი ჯერ ხაღიხად დაუგიათ, მერე კი მტკერსასრუტით უსუფთავებიათ. აქაური ქუჩები და ტროტუარებიც ხომ სველი ტილოთი მოწმენდილი გეგონებათ-მეთქი, ეფიქრობდი, თანაც სიხარულის ვერ ეფარავდი, ასეთ მშვენიერ შედარებას რომ მოეგენო, ვიდრე ერთ დიდას საოცრება არ ესახე: ქუჩაში ხაღიხის მოწმენდებამდე, პირველი სართულის მფლობელები თავიანთი შენობის მოძღვარე ტროტუარისა და ქუჩის ნაწილს მართლაც სარეცხი ფხვნილით ხეხავენ და სუფთა ტილოთი ამწმენდებიან.

ეზო-ტყე-პარკში ყურადღება გასსაკუთრებით ამაყად მდგარმა ასწლოვანმა ხეებმა მიიზიდეს. მათ შორის მარადმწვანე ბუჩქებში ჩამღვდარი ბილიკი მოეპარებოდა. ჩვენც, მე და ჩემი თბილისელი თანამგზავრო, ამ ბილიკს გავეყვით და თვალის არ ევაღერებ: ბილიკის ორივე მხრიდან მაცხერის საყოფით დახუცებული ჩეულები წყავი, რომლის შორეული სათესავი რამდენიმე ძირი სოფელში ეზოში გვედგა, ხოლო ტყე ხომ საესე იყო ამ მცენარით. ზამთარში მის მარადმწვანე ფოთლებს საქონლის საკვებადაც ვიყენებდით.

ქველადურის წარმოყოფენდი, მაგრამ აქ ეკრაიის ჩრდილოეთით, ხალდ სუბტროპიკულ მცენარეს არ ევლოდა. პირველად თავადაც ეორგოფობდი, ნაყოფის გასინჯვაც ეუჩებრებლდ. მაგრამ იმდენად მიმზიდველი იყო ბილიკზე გადმოხრილი ტოტები შავი მტევნებით, რომ ცდუნებას ვერ გაუძეული და რამდენიმე მარცვალი მოეწევიტე. სითამამე იმხანაც შექმატა, რომ ნაყოფი დიდი ხნის შემოსული ჩანდა, პარკის მომვლელებმაც, როგორც ჩანს, მისი გემო არ იცოდნენ და ძირს ეყარა მრავლად.

ისეთი გემრიელი წყავი ჩემს დღეში არ მიტამია. ძალიან ეთხოვე ნინო, გაესინჯა, მხოწმე მინდა მეადგეს, რომ ჩერჩილის სასახლის ეზოში უტბილესი წყავი ვიგემე-მეთქი, მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ, თბილისში გაზრდილი სინო ვინც წყავის სახელიც არ იცოდა, ვერაფრით დაეარწმუნე. ამ ნაყოფის ჭამა რომ შეიძლებოდა, თუმცა, მეც ხომ ძალიან გაკვირვებული ვიყავი: ვიდრე პროფ. დევიდ ქერემის ნაწუქარ გზისმკვლევეში ჩახედავდი: ბლენიმის ტყე-პარკის სწორედ ის მხარე „იტალიურ პარკად“ იწოდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ აქ დარგული მცენარეები ხელთაშუა ზღვის აუზის მკვიდრია, ანუ იქიდანაა მოტანილი, ანუ სწორედ ისეთია, რაც დამახასიათებელია კავკასიის სუბტროპიკული ზონისათვის.

* * *

იმის გამო, რომ მოხსენებების ანოტაციების გაგზავნა დაგვიანებით

მოგვიხდა კონფერენციაზე ჩვენი გამოსვლა დასაშვალ იყო ბოლო დღისათვის.

ჩემი მოხსენება ასტონ პირველის „ქართულ დრამმატიკაში“ წარმოდგენილ სახელთა ბრძენების საკითხებს ეხებოდა. სისო ქიქერტელიძემ ქართული დამწერლობის ისტორიისადმი მიძღვნილი თეორიები მოახიზლა. მოხსენებებმა კონფერენციის მთავარად ცხოველი ისტერესი გამოიწვია. ბატონი რობინსონი საგასტებოდ მოვიდა ჩვენი მოსასმენად. სექციას ვიციქნ ღო ხელმძღვანელობდა.

იმვე საღამოს დასაშვალ იყო ე.წ. „ბიზნის მატისი“, რომელზედაც ხდება განვილილი მუშაობის შეჯამება; ახალი წევრების მიღება და შექმნილი კონფერენციის ადგილის შერჩევა.

სხდომის სპიკერმა ჯერ ჩატარებული საქმიანობის შეჯამება წარმოადგინა. შემდეგ კი დარბაზს მოახსენა, რომ უნდა გაფორმებულიყო ჩვენი საზოგადოების საერთაშორისო ასოციაციის წევრად უკვე დე-ფაქტო მდებარე, რაც ერთხმად იქნა დამტკიცებული. მიხილოდ ის გვეკითხეს, რამდენი წევრი გვქავდა.

მე ვისარგებლე შექთხვეყით და ჩვეყდაში გამოჩენილი მეტად თბილი დამოკიდებულებისათვის მადლობა მოუახსენე ჯერ კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარე ბატონ დევიდ ქიქერტელს, ხოლო მერე ოქსფორდის ჩვენებისა და ამონწერად განმარტებისათვის „სწავლულ გიდას“ - ბატონ რობერტ რობინსონს თანაც აუდიტორიისთვის რომ გვეჩვენებისა საქართველოშიც ვემშობოთ ღონგვისტიკის ისტორიის კვლევის საქმეში. მას ჩემი წიგნი „ქართული ენათმეცნიერების ისტორია“ მივართვი საოუქრად.

შედარებით ცხარე კამათი ბოლო საკითხის განხილვამ გამოიწვია.

როცა გავიტე რომ მომავალი კონფერენციის ჩატარების ადგილის არჩევა ბოლო სხდომაზე ხდება, გადავიწყვიტე თბილისის კანდიდატურა წამომეყენებისა და რამდენიმე დღეღეგატს ჩემი ეს გადაწყვეტილება გავანდე. თანაც მხრის დატერა უპირველესად, რა თქმა უნდა, ჩვენს „დედიკოს“ ეთხოვე. მას, როგორც ჩანს, წინასწარ ჩემი გულისტკენა არ უნდოდა და საწინააღმდეგოდ არაფერი უთქვამს. ესტანელმა დღეღეგატმა მათი პინტმა კი მითხრა: მე, რა თქმა უნდა, თქვენ მოგცემთ ხმას, ოღონდ, იცოდე, დადებითი შედეგის იმედი ნუ გექნებათო.

თურმე საქმე ის იყო, რომ მე-6 კონფერენციაზე, რომელიც ნიუ-იორკში ჩატარდა, შემდეგი, ე.ი. VII კონფერენციის მოწყობის სურვილი განუცხადებია ერთდროულად ოქსფორდსა და პარიზს. კენჭისყრის შემდეგ გაუმარჯენია ოქსფორდს, მაგრამ პარიზისთვის, რათქმა უნდა, არა ოფიციალურად და არა კანონის დაცვით, არამედ ისე ზეპირად,

პირობა მოეცათ, რომ შექმდეს - მე-8 კონფერენციას - იქ ჩაატარებდნენ. ექვლაყური ეს წემსა ესტოხელმა კოლეგამ იცოდა, მაგრამ იმის გამო, რომ ეს არაოციკადური „დაპირება“ იყო წემთვის არ გაუშვლიდა.

როცა სხდომის სპიკერმა განაცხადა: გადავდეთ მომავალი კონფერენციის ადგილის შერჩევის საკითხზე, წევრ მსოფთაოეთ სიტყვა - წამოყენეთ თბილისის კანდიდატურა და ვცადეთ დავუქნაუთებინა, ერთი მხრით, წევრი მსოფთაოების საფუძვლიანობა, მეორე მხრით, დელეგატების პირობა მოეცათ, მათ თბილისში სამეცნიერო მუშაობის მაქსიმალური შესაძლებლობა ექნებოდათ: გაეცხოზინენ საინტერესო გარემოს და იმედი უნდა აქონოდათ გულისა მასპინძლობისა. წვენმა განცხადებამ საურახგეთის წარმომადგენელი ქალის საკმაოდ მკაცრი რეაქცია გამოიწვია - მან უკვე დაუფარავად განაცხადა, რომ - „აქი შეგებრდით, მომავალ კონფერენციას პარიზში ჩაატარებდით“. რასაც წემი სასწრაფო პროტესტი მოჰყვა. მომართე სხდომის სპიკერს: „თუ თქვენ უკვე გქონდათ გადაწყვეტილი, სად უნდა ჩაგეტარებინათ მომავალი კონფერენცია, ამ საკითხს რაღასთუის სვამდით და აქ დემოკრატიზაციას რას თამაშობთ-მეთქი“. სპიკერმა ბოდიში მოიხადა და განმარტა, რომ, მართალია, ნიუ-იორკში ზეპირად ეთქვით პარიზის შესახებ, მაგრამ ეს ნათქვამი არავითარი კანონიერი უფლების მქონე არაა და ახლა ორივე კანდიდატურას უნდა ეუყაროთ კენჭი. საქმეში წევრი მკვლარე რობისნიც წაერთა, ოღონდ ამჟამად არა წვენს სასარგებლოდ როგორც მერე გაირკვა მომავალში პარიზისთვის მხარის დაჭერის თხილბათივა სწორედ მისგან მოდიოდა). ბატონმა რობისნმა საგანგებოდ აღნიშნა წვენდამი ხიმამთიები, და დაესატა, რომ: „თუმცა არაოციკადურად, მაგრამ მისცე შეეპირდით პარიზს და მოდით, ნუ გადავადით წევრი სიტყვიდანო, თბილისივე კოლეგებს კი ეუთხრათ: შემდგომი კონფერენციას უკვე იქ გაემართათ“. ამან უკვე ხან-პაულები დელეგატის გაცხარება გამოიწვია: „რა გამოდის, თქვენ უკვე აძლევთ თბილისის სიტყვას, წევრი კი შემდგომში ხან-პაულის კანდიდატურის წამოყენება გვინდაო“. რობისნმა განუმარტა: „ასე, როგორც ნიუ-იორკში არ მოგვიცია ხაღდი პირობა პარიზისთვის, შეუვად პირობას არც თბილისის ვაძლევთ. პარიზშიც თქვენსა და თბილისის კანდიდატურასაც კენჭს ეუერთ, ისევე როგორც ახლა ეუერთ კენჭს პარიზისა და თბილისის კანდიდატურასო“.

კენჭისყრის შედეგები, როგორც მოსალოდნელიც იყო, პარიზის სასარგებლო აღმოჩნდა, თუმცა რამდენიმე დელეგატმა, მათ შორის: ეგვიპტის, ირანის, შევიცარისა და სხვებმა მოთხრეს, რომ ხმა თქვენ მოგეცითო. ისრაელის დელეგატმა, საკმაოდ ხანდაზმულმა დევით

ტყემა ვინც წამოსვლის წინ გამეცნო ტაქსის მოლოდინში რომ ეიყავით, მითხრა: „მე და რობერტ რობინსი გუშის ელაპარაკობდით იმის შესახებ, რომ ძალიან გეინდა კიდევ ექსი წელი ეიცოცხლოთ თბილისის კონფერენციას რომ დაეესწრეთო“. ღაჟითიც, რობინსისა არ იყოს, საკმაოდ ხანში შესული კაცია.

ტაქსის ლოდინიც დიდ ხანს არ დაგეჭორებია. ჩვენს კემბრიჯელ მფარველებს, ჟ-ნ ეივიენსა და ბ-ნ რობერტს ადრევე დაეჭირათ თადარიგი, ჩაგვისეეს თავიანთ მანქანაში, მოგვაცილეს ლონდონისკენ მომავალი ავტობუსების გაჩერებამდე და გულთბილად დაგვეჩუქებოდნენ იმ იმედით, რომ სამი წლის შემდეგ მაინც შევხვდებოდით ერთმანეთს უკვე პარიზში.

ოქსფორდიდან სრული კმაყოფილებით ებრუნდებით, ოღონდ გული გეწყდება, რომ ლონდონის დასათვალიერებლად მხოლოდ სამი საათი გერჩება. საბედნიეროდ პარიზისაკენ მიმავალი მატარებლის ეგზალტი, სადაც ხელბარგი დაეტოვეთ, ცენტრიდან შორს არაა და ჩვენც სასწრაფოდ გავექანეთ ბავშვობისდროინდელი ოცნების ასასრულებლად. წიგნებში წაკითხული თუ კინოფილმებში ნახული: ბიგ-ბენის, ტაუერის, ტეიზის ხიდის, ტრაფალგრის, ბუკინჰემის სასახლეს და სხვა საქვეყნოდ განთქმული ადგილების მოსახილველად. ეივიენის ნაჩუქარი ფოტოაპარატებით შეიარაღებულები მე და ნინო ეცდილობთ ყველაფერი ფოტოფირზე აღებუჭლოთ, მაგრამ, როცა ჩქარობ, მოგებსენებათ, დროც შეუბრალებლად გარბის. თუმცა, მანაც ბევრი საინტერესო ადგილი გადავიღეთ, რომელთა უმცირეს ნაწილს მკითხველი ამ წიგნშიც იპოვის.

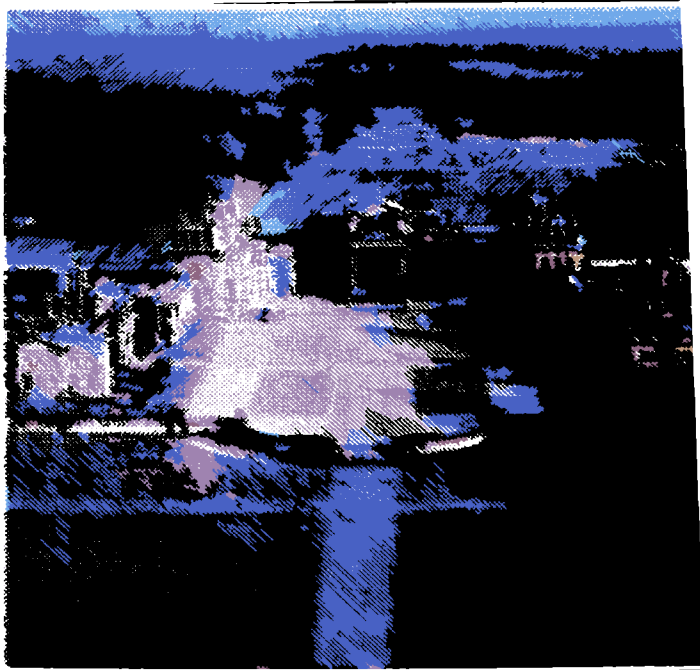
პარიზში საღამოს 8 საათზე ჩავედით და იმ ანდაზისა არ იყოს, „ერთი ჭირი მარგებელიაო“, ჩვენც ეგრე დაგვემართა. კიდევ კარგი, პარიზ-თბილისის სამგზავრო ბილეთი თბილისშივე ეიყიდეთ, თორემ უკან სამგზავრო ფული არც ერთს არ შემოგერჩა. როცა ჯიბეები გადმოვაბრუნეთ, და დავთვალეთ, ყველა ერთად სასტუმროს ერთი ოთახის დასაქირაველად გეყოფნიდა. არადა ერთ ოთახში რვა კაცი ხომ ეერ დაეცტეოდით, ან ვინ შეგვიშვებდა. სასტუმროს პატრონს მოველაპარაკეთ, ვიქირავედით ერთ ოთახს დილის 8 საათამდე ბარჯის დასაწყობად, დილით მივაკითხავდით და ოთახს დაუშვცდიდით ასე. აღმოუჩინდით საღამოს 8 საათიდან დილის 8 საათამდე ქუჩაში. და ეს „ჭირიც“ იმისთვის გამოვიყენეთ, რომ ღამის პარიზი საყვარელიერებინა. გადაეწყვიტეთ დილამდე გვეელო პარიზის ქუჩებში. ჩვესს შორის ყველაზე უმცროსი 20 წლისა გახლდათ, უფროსი კი, „და“ დაემალო, თქვენი მონა-მორჩილი, - 71-ის. ყველანი წინოც.

ჩვენთანაა) ღაფადეკით პარიზის ცენტრსაკენ მიმავალ ქუჩას.

გაეიარეთ ღამის პარიზის ემბლემა „არაბული უბანი“, სადაც განლაგებული ღამის კაფე-ბარების წინ ღიმილით გეგებებიას „უძველესი პროფესიის“ წარმოსადგენლები: ჩაუყარეთ ტრიუმფალურ თაღს და ელისეის მინდერებით გაეწიეთ ვიფელის კოშკისაკენ. როცა სენას მივადეკით - გაღმა ვიფელის კოშკია - აღმოჩნდა, რომ თბილისური უბედობა აქაც გამოგვეყა - კოშკი განათებული არ იყო. ეს დაწყვედილი „მეცხრე ბლოკი“ როგორც ჩანს არც პარიზში მუშაობს - წამოგვცდა ერთხმად ყველას, რადგან თბილისში ენერგო მომარაგების შესვეურები უშუქობის მიზეზად მოდამ „მეცხრე ბლოკის“ (კუდი მუშაობას ასახელებდნენ). ამ უსიამოვნო ამბავმა ჩვენს ენერგიაზე, რასაკვირველია, უარყოფითად იმოქმედა მაგრამ მაინც უდანაკარგოდ და თავის დროზე, 8 საათზე, სასტუმროსთან ვიყავით. და კიდევ რამდენიმე საათის შემდეგ თბილისისკენ გამოფრინდით.

P.S. ამ ჩანაწერების გამოქვეყნება იმდენად დამოგვიანდა, რომ უკვე მივიღეთ პარიზიდან VIII კონფერენციაში მონაწილეობისათვის შეტყობინება.

ჩვენც ყველაფერი უნდა ვიღონოთ, რათა პარიზის კონფერენციაზე სახელოვნად წარვსდგეთ და, შეძლებისდაგვარად ბევრი რამ ეუთხრათ უცხოელებს ქართული ენათმეცნიერული აზრის ისტორიის შესახებ, რაც იმის უფლებასაც მოგვცემს, უფრო მეტი საბუთიანობით დაეიცვათ 2002 წლისათვის IX კონფერენციის თბილისში ჩატარების მოთხოვნა.

ჩერჩილის მამულის კანონრამა გლენიშის სასახლის ხედი

დაიკვეთა „ცის-ნამის“ სტამბაში, დავით აღმაშენებლის გამზირი №121
ფასი შეთანხმებით